

DE
MILITAIRE SPECTATOR.

TIJDSCHRIFT

VOOR HET

NEDERLANDSCHE LEGER.

L'intrepidité et l'audace qui conviennent à l'homme de guerre, la franchise inséparable de cette profession, et par dessus tout, cette responsabilité terrible envers soi-même, envers sa patrie, envers son Roi et envers l'espèce humaine, ne se concilient point avec cette souplesse, je dirai plus, avec ces petites qualités aimables et même brillantes dans leur genre, qui entrent dans la composition du caractère d'un courtisan.

Jos. DE PUISAYE.

HOOFD-REDACTEUR

J. C. van Rijnveld.

ELFDE DEEL.

DECEMBER 1842. — N°. 6.

BREDA,
BROESE & COMP.

1842.

De ondergetekende verklaart dat het Tijdschrift des konink. Der Key is geprint en doet hun wa

Breda den 26 Januarij 1844

J. C. van Rijnveld

DE

MINIATURE SPECTATOR.

TUUSCHRIFT

VOOR HET

WEDERLANDSCHES LEZEN.

L'importance de l'éducation est reconnue de tous les siècles. Elle est la source de la civilisation, et elle est la base de la prospérité nationale. Elle est la clé de la science, et elle est la source de la sagesse. Elle est la source de la vertu, et elle est la base de la moralité. Elle est la source de la gloire, et elle est la base de la renommée. Elle est la source de la puissance, et elle est la base de l'autorité. Elle est la source de la liberté, et elle est la base de la démocratie. Elle est la source de la justice, et elle est la base de l'équité. Elle est la source de la paix, et elle est la base de la concorde. Elle est la source de la prospérité, et elle est la base de la richesse. Elle est la source de la gloire, et elle est la base de la renommée. Elle est la source de la puissance, et elle est la base de l'autorité. Elle est la source de la liberté, et elle est la base de la démocratie. Elle est la source de la justice, et elle est la base de l'équité. Elle est la source de la paix, et elle est la base de la concorde. Elle est la source de la prospérité, et elle est la base de la richesse.

HOOFD-REDACTEUR

J. C. van Nijmegen.

TIJDE DEEL.

DECEMBER 1842. - N. 6.

BROESE & COMP.

1842

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden *vrachterij* aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Majoor der artillerie, VAN RIJNEVELD, te Nijmegen, met het opschrift: *voor den Militairen Spectator.*

BIJDRAGE

TOT

DE KENNIS DER LOOPBAAN

VAN WIJLEN

ZIJNE EXCELLENTIE DEN LUITENANT-GENERAAL

D. J. DE EERENS,

Overleden op Java, den 30sten Mei 1840, als Gouverneur-Generaal over Neêrlandsch Indië.

(INGEZONDEN.)

Meermalen heeft men ons de opmerking gemaakt, dat het behandelen van geheel personele aangelegenheden ons tijdschrift in moeilijkheden zoude wikkelen. De ervaring heeft ons geleerd, dat die wenk niet geheel zonder grond was. Wij hebben ons om die redenen zooveel mogelijk onthouden, om aanvragen of toezendingen van dien aard op te nemen. Intusschen meenden wij de hieronder volgende *Bijdrage* niet te mogen afwijzen, daar het een persoon betreft, « die — volgens de uitdrukking van onzen klasieken BOSSCHA (*Heldendaden te Land*, 28ste aflevering) — naderhand in de laatste regeringsjaren van Koning WILLEM I, achtervolgens het bewind heeft gevoerd in twee aangelegenheden, welke den meesten invloed hebben gehad op de omstandigheden, onder welke die Vorst de teugels der Regering heeft nedergelegd, het bewind over de zaken van oorlog, en het bewind in *Neêrlandsch Indië*. » Wij vermogen dit te minder, aangezien wij vroeger reeds in het voorbijgaan, den handschoen hadden opgenomen, ter regtvaardiging zijner nagedachtenis.

De Redactie.

De *Militaire Spectator* bevat in deszelfs 10de Deel, Julij 1841, pag. 20, de navolgende woorden: « Wij zijn niet « geroepen om het bestuur van wijlen Zijne Excellentie den « Luitenant-Generaal DE EERENS te verdedigen, maar niet ge- « heel toestemmend en stilzwijgend, kunnen wij op eenen

« verdienstelijken Generaal zien *smalen* en zijne militaire
« talenten zien rangschikken onder de overtolligheden. Het
« schijnt dat men met *voordacht* heeft vergeten, wat hij ge-
« daan heeft om het behoud dier kolonie, zooveel de be-
« schikbare middelen en onverzadelijke gouddorst van het
« moederland toelieten, te verzekeren. Men vergeet ook dat
« de kolonie, *onder zijn bestuur*, groote schatten heeft af-
« geworpen, terwijl zij vroeger millioenen aan het moeder-
« land kostte. Hij kan gebreken hebben gehad, en niet
« al de hoedanigheden hebben bezeten, die men in eenen
« Gouverneur-Generaal verlangt, dit willen wij geenszins be-
« twisten; maar zeker is het, dat indien Java aan eene wor-
« steling met eenen tweeden DIEPO NEGORO ware prijs gesteld
« geworden, men den doortastenden Generaal *bewonderd* en
« *gezegend* zou hebben. »

Deze woorden zijn het waarschijnlijk gevolg geweest van een artikel in het *Amsterdamsch Algemeen Handelsblad* van 17 Julij 1841, en hebben welligt ook betrekking tot andere, voor en na, aangewende pogingen om de talenten en het bestuur van den verdienstelijken Generaal DE EERENS in een ongunstig daglicht te stellen.

Er zijn nu twee en een half jaar verlopen, na het einde van het door den Generaal DE EERENS gevoerd bestuur, en Z. M. de Koning is overgegaan tot de benoeming van zijnen opvolger. Wij hebben vermeend dit tijdsverloop en deze gebeurtenis te moeten afwachten, ten einde met des te meer grond omtrent de resultaten van des Generaals handelingen te kunnen oordeelen, en de verbeteringen en veranderingen te kunnen gadeslaan, welke dezelve mogten hebben vereischt: men mogt ons anders de zoo zeer in gebruik zijnde woorden toeroepen: « Wacht maar, gij zult zien « welke gevolgen de begane misslagen zullen hebben. » Hier tegenover eene ondervinding van twee en een half jaar kunnende aanwijzen, is de tijd gekomen, dat men het gehouden bestuur van den Generaal DE EERENS, met eenigen grond kan overzien.

De taak die wij ons thans hebben voorgesteld, is tweeledig. In de eerste plaats zullen wij eene korte beschrijving geven van des Generaals militaire loopbaan, opdat voor hen, die het niet weten, de overtuiging ontsta, dat het bestuur over Nederlands belangrijke koloniën in Oost-Indië, aan eenen verdienstelijken man werd toevertrouwd. Wij zullen daarop eenige beschouwingen en bijzonderheden laten volgen, om daarna, in de tweede plaats, over het door hem gevoerd bestuur te handelen, ten einde het blijke of hetzelfde al dan niet door zijne landgenooten behoort te worden toegejuicht.

DOMINIQUE JACQUES DE EERENS, den 17^{den} Maart 1781 te Alkmaar geboren, was de zoon van PIETER PAULUS DE EERENS, en JOHANNA CRAMER. Den 15^{den} April 1798 in den jeugdigen ouderdom van naauwelijks 17 jaren, trad hij als soldaat in Hollandsche militaire dienst bij het 3de bataillon, 6de halve brigade, naderhand 18de bataillon infanterie; werd reeds den 7^{den} Junij van dat jaar tot *fourier*, den 31sten Augustus van het volgende jaar tot *sergeant* en den 1sten April 1800 tot *kadet* bevorderd. In den rang van sergeant woonde hij in 1799 den veldtogt in Noord-Holland bij, en bekwam bij die gelegenheid door eenen bajonetsteek eene wonde in de regter dij. In de jaren 1800 en 1801 nam hij deel aan de veldtogten in Duitschland, en redde op den 27sten December 1800, bij gelegenheid van eenen uitval door de Oostenrijkers uit de citadel van Wurtemberg, den kapitein SCHMIDT van het 2de bataillon jagers, uit 's vijands handen, voor welke moedige daad hij door den Luitenant-Generaal Dumonceau, op het slagveld als Luitenant werd begroet; welke benoeming echter te 's Hage eerst in Februarij daaraanvolgende is bevestigd. Als officier heeft de Generaal DE EERENS, binnen den tijd van twaalf jaren (1803—1813) niet minder dan 10 veldslagen bijgewoond, waaronder die in *Pruissen*, *Spanje*, *Portugal*, *Rusland* en *Frankrijk*, en de belegering van *Dantzic* eene zeer voorname plaats bekleeden, gedurende welke hij herhaaldelijk werd gewond door geweerschoten, op den 17^{den} Februarij 1812, in den linker schouder, en den 29sten Augustus 1813 aan de knie. Toen de Kozakken den 25sten October 1812, een hoera! op den persoon des Keizers hadden gemaakt, en Z. M. bijna hadden overrompeld, werd de generaal DE EERENS, toen chef van den staf van de 2de divisie infanterie der keizerlijke gardes, met zes kompagnien ter vervolging der Kozakken en Russische ligte infanterie gedetacheerd, en na hen over de rivier de Longoa, uit twee dorpen en een bosch verdreven te hebben, werd de Generaal DE EERENS wegens dit wapenfeit, door den Luitenant-Generaal ROQUET tot Kolonel voorgedragen, en be-

kwam dien ten gevolge, op den 12^{den} November 1812, te Smolensk den rang van Adjudant-kommandant (kolonel) bij den staf van den Prins Majoor-Generaal. Later, in Augustus 1813, had hij bij het beleg van Dantzic, bij eenen algemeen uitval, het geluk aan het hoofd van een eskadron fransche jagers te paard en van een eskadron poolsche lansiers, den vijand eene redoute af te nemen, en de Kozakken tot in hunne retranchementen terug te drijven, van welk stout wapenfeit de Generaal RAPP, in zijne *Mémoires* met lof melding maakt, en ter belooning waarvan de laatstgemelde bevelhebber den Kolonel DE EERENS aan den Keizer voordroeg als *officier van het legioen van eer*; waarop echter, waarschijnlijk uit hoofde der kort daarop gevolgde staatkundige gebeurtenissen, geene beschikking schijnt gevolgd te zijn.

Uit deze weinige bijzonderheden blijkt, dat de Generaal DE EERENS, niet alleen een werkdadig deel heeft genomen aan den vermoeijenden en gevaarvollen stand dien hij had gekozen; maar wij zien er tevens uit, dat hij een in den krijg geoefend bevelhebber was, aan wien eene luisterrijke plaats onder de eerste en voornaamste Nederlandsche krijgslieden toekomt. Hervatten wij thans den draad der geschiedenis van zijne militaire loopbaan, waaromtrent wij reeds hebben aangeteekend, dat de Generaal DE EERENS, na de onderscheidene militaire rangen te hebben doorloopen, op het slagveld in Duitschland, van Kadet tot Luitenant was bevorderd. Den 20sten Junij 1803 werd hij benoemd tot Adjudant-majoor bij de 6de halve brigade, den 28sten Julij 1805 tot 2^{den} Luitenant bij de garde van den Raadpensionaris SCHIMMELPENNINCK, den 23sten September van het volgende jaar tot 1sten Luitenant van de garde van Koning LODEWIJK, die hem in November van datzelfde jaar verhef tot ridder van de orde der *Unie van Holland*; den 20sten Mei 1807 tot Kapitein, eersten Hoofdman van de lijfwacht te voet; twee jaren daarna, den 25sten Augustus 1809, tot Luitenant-Kolonel bij diezelfde lijfwacht, en den 3^{den} October van datzelfde jaar, tot Luitenant-Kolonel, Opperschildknaap. Zooals algemeen bekend is, werd bij gelegenheid der inlijving van het koninkrijk Holland, bij het Fransche keizerrijk, eene deputatie uit Holland naar den Keizer gezonden, welke was zamengesteld uit:

Eene afdeling van het Wetgevend Ligchaam.

- « « « den Staatsraad.
- « « « de stad Amsterdam.
- « « « de Landmagt.
- « « « de Zeemagt.

De Generaal DE EERENS werd in Julij 1810, met de afdeling Landmagt naar Parijs afgevaardigd, eene onderscheiding welke hij alleen aan zijne verdiensten en aan zijn bij verschillende gelegenheden betoond moedig en onverschrokken gedrag mogt toeschrijven. Na de gemelde inlijving ging hij in Fransche dienst over (30 October 1810) als chef de bataillon, met rang van Groot-majoor, bij het 1ste regiment tirailleurs der keizerlijke garde, en verwierf zich weldra de gunst en het vertrouwen van den Keizer, die hem den 3^{den} Maart 1812 verhief tot Ridder der keizerlijke orde der *Reuni* van Frankrijk, twee maanden daarna, 5 Mei 1812, tot Ridder van *het Legioen van Eer* en Ridder des Rijks, en wederom ruim twee maanden daarna, en wel op den 17^{den} Julij 1812, tot Chef van den staf van de 2de divisie infanterie van de keizerlijke garde. Daarop volgde zijne hierboven reeds vermelde bevordering tot Adjudant-kommandant, in November 1812; zoodat de Generaal DE EERENS in den loop van eenige weinige maanden, behalve eene verheffing tot den adelstand, twee benoemingen bekwaam tot ridder van onderscheidene orden, en twee militaire bevorderingen, waarvan de laatste wegens een stout wapenfeit. Hij ontving kort daarop, den 16^{den} Januarij 1813, zijne aanstelling tot Chef van den staf der kavallerie van het 10de korps, werd in diezelfde maand van het volgende jaar krijgsgevangen gemaakt in het beleg van Dantzig, en na den 24sten Januarij 1814 zijn eervol ontslag uit de Fransche militaire dienst bekomen te hebben, ging hij reeds den 29sten van die maand, als Luitenant-Kolonel van het 5de, later 18de bataillon jagers, in Nederlandsche krijgsveld; weinige maanden daarna bekwaam hij den titularen rang van Kolonel, en werd den 5^{den} Maart 1815 tot Kolonel effectief benoemd, terwijl hem bij die gelegenheid tevens werd opgedragen het kommandement der 2de brigade van de 1ste divisie infanterie. — Reeds den 21sten April 1815, dus nauwelijks 15 maanden na zijne terugtrekking in de Nederlandsche armee, werd hij benoemd tot Generaal-Majoor, zeer waarschijnlijk ter belooning van zeer gewichtige diensten, welke hij reeds dadelijk na de herstelling van Nederland aan zijn vaderland had bewezen. In Junij 1814 werd hem door onzen toenmaligen Souverein, eene eervolle commissie opgedragen naar Bremen en Hamburg, om het korps Hanzeatische troepen, dat zich aangeboden had in Nederlandsche dienst te treden, te inspecteren. In Februarij 1815 bekwaam hij eene aanstelling tot lid der commissie voor de organisatie van het leger en de daarstelling en invoering van militaire reglementen. Drie jaren later werd hij commissaris des Konings tot het daarstellen eener con-

ventie met het Deensche bezettingskorps in Frankrijk, om door de Nederlanden naar hun vaderland terug te keeren, waarna hij in Januarij 1819 begunstigd werd met het Provinciaal Kommandement van Noord-Brabant, alwaar zijn naam altijd in hooge achting zal blijven, om de gewichtige diensten, welke hij in de laatstgenoemde betrekking aan die provincie heeft bewezen. Z. M. beloonde kort daarop waardiglijk zijne militaire bekwaamheden en verdiensten, door den Generaal DE EERENS, den 20sten Junij 1819, te benoemen tot Ridder der Militaire Willems-orde van de 3de klasse; eene onderscheiding welke destijds nog aan zeer weinigen was ten deel gevallen, en gaf hem in het volgend jaar een nieuw en uitstekend blijk van Hoogstdezelfs vertrouwen in zijne verkleefdheid aan Hoogstdezelfs persoon en liefde voor zijn vaderland, door hem in 1820 af te vaardigen tot commissaris, om het regiment ligte infanterie van Nassau, uit Z. M. dienst te ontslaan en aan den commissaris van Z. D. H. den Hertog van Nassau over te geven — van welke moeilijke commissie de Generaal DE EERENS zich zoo voortreffelijk en ook ten volkomen genoegen van den Hertog van Nassau kweet, dat hij bij die gelegenheid door Z. D. H. met eene gouden snuifdoos met het naameijfer van den Hertog in brillanten, werd vereerd.

Hij werd vervolgens in 1825 belast met de algemeene inspectie van het 2de en in 1826 met die van het 4de groot militair kommando. Den 20sten December 1826 ontving hij zijne bevordering tot Luitenant-Generaal, en bekwaam terzelfder tijd eene aanstelling tot Inspecteur-Generaal der infanterie van het 6de groot militair kommando. Gedurende de maanden September en October van het volgende jaar, voerde hij het bevel over de in het kamp bij Ravels verzamelde Nederlandsche legermagt. Ter belooning van de diensten gedurende al dien tijd, in verschillende belangrijke betrekkingen bewezen, bekwaam hij op den 4ten Julij 1829 de orde van den Nederlandschen Leeuw, en drie dagen daarna eene aanstelling tot kommandant der 3de divisie infanterie. Deze betrekking heeft hij echter slechts vijf maanden vervuld, zijnde hij bij organisatie van het militair departement, in December 1829, benoemd tot Directeur-Generaal van Oorlog. De Generaal DE EERENS bekleedde deze betrekking gedurende ongeveer vijf jaren (van 1829—1834), dus een tijdvak toen de militaire aangelegenheden des Rijks in eene hooge mate de zorg der Nederlandsche regering vereischten. Hij gaf ook in die betrekking doorslaande bewijzen van groote theoretische en practische kennis, en bestuurde zijn uitgestrekt, moeilijk en door de tijdsomstan-

digheden zoo gewigtig Departement, met zooveel beleid en bekwaamheid, dat hij zich met de hartelijkste en welwillende toegenegenheid van Z. K. H. Prins FREDERIK mogt vereerd zien, terwijl hij van Z. M., als belooning voor het gewigtig deel dat hij aan de verdediging van het vaderland had genomen, eene verheffing tot Kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw bekwam (29 Mei 1831).

In het jaar 1834 werd hij door Z. M. den Koning, bij besluit van 5 September, n°. 66, benoemd tot Luitenant-Gouverneur-Generaal van Neêrlandsch-Indië, met bepaling, dat hij bij het vertrek van den toenmaligen Gouverneur-Generaal *ad interim*, J. C. BAUD, in de waardigheid van Gouverneur-Generaal zou optreden. De Generaal DE EERENS kwam op den 22sten Februarij 1835, met Z. M. fregat *Diana*, te Batavia aan, en werd met de aan zijnen rang verschuldigde eerbewijzingen ontvangen. Op den 5^{den} Maart werd, bij publicatie van den Gouverneur-Generaal *ad interim*, de benoeming van den heer D. J. DE EERENS, tot Luitenant-Gouverneur-Generaal afgekondigd, onder bekendmaking der daartoe betrekkelijke, onder het groot zegel des Rijks verleende opene brieven van wege den Koning.

Na gedurende een jaar deel aan het bestuur genomen en intusschen eene reis door Java gedaan te hebben, welke eene geheel militaire strekking had, te weten: het in oogenschouw nemen der fortificatiën, door den Commissaris-Generaal J. VAN DEN BOSCH bevolen, aanvaardde hij, uit handen van den Gouverneur-Generaal *ad interim*, J. C. BAUD, op den 29sten Januarij 1836, het hoogste gezag over Nederlandsch Oost-Indische bezittingen.

De instructie welke de Gouverneur-Generaal DE EERENS te volgen had, bij koninklijk besluit van den 20sten Februarij 1836, n°. 91, gearresteerd, onder den naam van: « Reglement op het beleid der Regering in Neêrlandsch Indië, » werd eenige maanden later bij hem ontvangen. Afzonderlijke voorschriften werden daarbij, of later bij gelegenheid gegeven.

Volgens dat reglement berustte het hoogste gezag in den persoon van den Gouverneur-Generaal, die als vertegenwoordiger des Konings, door een ieder, van wat rang of staat, moest worden erkend, geëerbiedigd en gehoorzaamd.

Hem werden niet, als voorheen, vier Raden toegevoegd, die gezamenlijk met hem de Hooge Regering van Neêrlandsch-Indië uitmaakten, maar slechts een' *adviserenden Raad*, onder den naam van *Raad van Neêrlandsch Indië*, welke hij, blijkens art. 11, enkel gehouden was te *raadplegen* in algemeene en bijzondere aangelegenheden van het bestuur, ter-

wijl hem overigens, zie art. 15, uitdrukkelijk was voorgeschreven, de bevelen, hem door of van wege den Koning toegezonden, stiptelijk na te komen.

Wij zien dus in den Gouverneur-Generaal DE EERENS niet meer de eerste persoon in een regerings-collegie, gelijk zelfs de Generaal DAENDELS was, maar een op zich-zelf staanden gebieder, niet gebonden aan de stem van medeleden in het bewind, maar aan die des Nederlandschen Opperbestuurs, aan de bevelen, bedoelingen en inzigten van het hoog gezag in het vaderland, hetwelk dit een en ander in noodwendig verband bracht met de behoefte van den moederstaat.

Wij zien in den Generaal DE EERENS het eerste voorbeeld van eenen gedelegeerden des Konings, bestemd om de Nederlandsche koloniën in Oost-Indië te besturen, zonder mederegenten.

Hij was dus op een ander standpunt dan de vroegere Gouverneurs-Generaal *in rade*. Hij was in zooverre te beschouwen als eenen Commissaris-Generaal, welke, ofschoon te werk gaande naar bepaalde voorschriften, nogtans ten aanzien zijner verhouding tot de hoogere beambten in de kolonie, vrij en van hen onafhankelijk *vermocht* en soms *moest* handelen, van derzelve advies gebruik makende ter zijner voorlichting. Deze gewigtige verandering, het vermoedelijk gevolg der vroeger ondervonden wenschelijkheid, om, bij het bestaande stelsel, in de uitvoering des bewinds, vrij te zijn van belemmerende stremmingen der medeleden in de regering, deed echter aan den anderen kant, voor den Bestuurder van Neêrlandsch Indië, een kwaad ontstaan dat vroeger niet werd ondervonden, en niet schijnt te zijn vooruitgezien. De Gouverneur-Generaal DE EERENS bevond zich geïsoleerd: Zijn gezag was vermeerderd ten koste van het stemroet en het aanzien der Raden van Indië. Maar de Generaal DE EERENS was de man niet om zich daardoor te laten afschrikken. Hij vertrouwde op eigene krachten, en deed dit zonder schroom, dewijl het Opperbestuur hem dat vertrouwen geschonken had, en hem tot het torschen van dezen zwaarder last had voorbereid, door hem, alvorens het bewind in zijne handen te doen komen, gedurende een jaar als Luitenant-Gouverneur-Generaal op Java te doen verblijven.

Deze aanwijzing van het standpunt waarop de heer DE EERENS zich als Gouverneur-Generaal gesteld zag, hebben wij noodig geacht, om daardoor meer te doen in 't oog vallen, dat hij, die aldus *alleen* handelt, en *alleen* verantwoordelijk is gesteld, uit den aard der zaak, op zijne hoede is, en zich, meer dan immer, zal trachten te onthouden van daden, welke bij het scherp toezieende koloniaal

Opperbestuur, niet zouden kunnen verantwoord worden, in een tijdvak vooral, waarin ieder individu den weg tot het Opperbestuur zoo goed vinden kan, en waarin de vrije drukpers de gelegenheid zoo ruim aanbiedt, om luide kreeten aan te heffen en te doen doordringen.

Alvorens van dit onderwerp af te stappen, zal het niet ondienstig zijn, te bemerken, dat wel is waar, de Generaal DE EERENS een grooter gezag in Indië had bekomen, maar dat daarentegen het gezag hetwelk uit Nederland op hem drukte, eene tot in geringe details afdalende regeerzucht kenmerkte, waarvan vroeger geen voorbeeld was. Personen die destijds op Java waren, verzekeren, dat de bekendheid van de aldus in te voeren regeringswijze, belet heeft, dat de toenmalige Gouverneur-Generaal *ad interim*, BAUD, niet benoemd is geworden tot Gouverneur-Generaal. Getuigen verzekeren, dat bij het vertrek van den Commissaris-Generaal VAN DEN BOSCH, nog in de laatste oogenblikken van des Commissaris verblijf, in het hôtel op *Rijswijk*, het door de heeren VAN DEN BOSCH en BAUD gevoerd gesprek, betrekking had tot de veranderingen die in de wijze van bestuur zouden plaats vinden. Men wil dat die wijzigingen den heer BAUD zouden genoopt hebben, om in dat oogenblik aan den Commissaris-Generaal VAN DEN BOSCH te verklaren, op dien voet geen Gouverneur-Generaal te willen worden, terwijl hij al dadelijk na het vertrek des Commissaris-Generaals, er op aangedrongen zoude hebben, om naar Nederland te retourneren. Wat hiervan zij, is moeilijk te bepalen, maar het is niettemin in het oog vallend geweest, dat de Gouverneur-Generaal *ad interim*, met wiens bestuur men zoo zeer reden had van tevreden te zijn en wiens ervarenheid in het beheer der Indische zaken zoo algemeen bekend was en geroemd werd, destijds niet is benoemd geworden tot Gouverneur-Generaal. Er moeten dus oorzaken bestaan hebben, waarom die benoeming geen plaats heeft gehad. Deze kunnen velerlei geweest zijn; maar er is veel voor om te gelooven, dat die niet te zoeken zijn daarin, dat Z. M. den heer BAUD niet wilde benoemen, of 's Konings keuze, bij de terugkomst van den Commissaris-Generaal VAN DEN BOSCH, zich reeds op eenen anderen had bepaald, of dat de daar te stellen veranderingen, dat is, de meerdere magt, welke de Gouverneur-Generaal door het reglement op het beleid der regering bekwam, den heer BAUD zou hebben afgeschrikt, of dat particuliere belangen het wenschelijk voor dien staatsman maakten om naar Nederland terug te keeren. Wanneer men den ijver voor 's lands dienst, het vaste karakter, de tevredenheid welke Z. M. over dien hoogen

ambtenaar koesterde, in aanmerking neemt, dan kan de niet-benoeming van den heer BAUD aan geen dier oorzaken worden toegeschreven, en men is geneigd in te stemmen met hen, die veronderstellen, dat hij-zelf onder zekere bepalingen, niet verlangde benoemd te worden. Dit zoo zijnde, zoo mogen daarvan oorzaak geweest zijn de veranderingen welke men voor had, en waren die dus van veel gewigt en vermoedelijk strijdig met de denkbeelden van den heer BAUD, omtrent het standpunt en de zelfstandigheid van den Gouverneur-Generaal. Zeker is het in allen gevalle, dat de Gouverneur-Generaal DE EERENS, zoo geheel op zich-zelfen gesteld, en aan den anderen kant aan een scherp toezigt uit Nederland onderworpen zijnde, zich in eene moeilijke positie bevond. Er zijn er die over zijne handelingen geklaagd hebben. Zoo iemand daartoe wezenlijk grond had, heeft hij gewis bij het Opperbestuur gehoor gevonden. De Generaal DE EERENS was niet onfeilbaar; maar niet allen die luid spreken, doen zulks goed, en zij die veel bewijzen willen, bewijzen dikwerf niets. De heer DE EERENS kan in enkele gevallen onder de honderden verkeerd hebben gedaan; hij kan met het oog op de hem bekende dringende behoefte van het vaderland, of in verband tot neven-omstandigheden en den eisch des oogenblik, anders gezien en geoordeeld hebben, dan naar de meening van geïnteresseerden geschieden moest, maar wie zal het wagen hier te beslissen, als tijd, omstandigheden, indrukken en zoovele medewerkende bijzonderheden, reeds verdwenen en over lang verjaard zijn? Tot beoordeeling van den Landvoogd zijn andere en betere middelen voorhanden; zijn karakter, zooals hetzelve zich in zijne gansche loopbaan heeft doen kennen; de algemeene staat van zaken, de uitkomsten van zijn bewind, en de indruk dien hij nagelaten heeft bij die overgrootte meerderheid van geadministreerden, welke de verpligting hebben in het oog gehouden, om den Vertegenwoordiger des Konings, als zoodanig te erkennen, te eerbiedigen en te gehoorzamen, en die uit overtuiging geene gelijke lijn zouden willen trekken met enkele ontevredenen, om het door den Gouverneur-Generaal DE EERENS gevoerd bestuur, bij het Nederlandsche volk, in een ongunstig daglicht te stellen, en aldus eene vooruitgezette meening te bevestigen, welke onmogelijk omhelsd kan worden, noch door het Hoogste Gezag in het moederland, noch door de natie, na het genot der overvloedige vruchten, welke dat bestuur heeft opgeleverd.

« Wij lezen in het, bij den aanvang dezer Bijdrage bedoeld *Algemeen Handelsblad* van den 17^{den} Julij 1841, de navol-

gende woorden: « Het moge door dezen of genen, die in « onze eeuw van eigenbelang en baatzucht zijne rekening « vond, verbloemd — het moge zelfs door het Gouvernement « aan de Vertegenwoordigers van Neêrlandsch volk verzwegen « worden, hoe volslagen onkunde en stootende eigenwaan, « welke zoo vaak gepaard gaan, de aanleidende oorzaak zijn ge- « worden van al het kwaad, waaronder, te midden van den « grootsten bloei, de rijkste der koloniën nu gedrukt wordt, — « het moge door sommigen nog als raadselachtig worden be- « schouwd, waaraan de droevige toestand van Java te wijten is; « maar door hen, die hier en op Java, het bestuur van den « Generaal DE EERENS kunnen beoordeelen, zullen aan dat « noodlottig en onhandig bestuur al de verkeerdheden worden « geweten, waardoor het stelsel van den heer VAN DEN BOSCH « ontaard, vervalscht en in vele opzichten schadelijk voor « den lande, voor den waarachtigen bloei van Neêrlandsch « Indië, en voor de belangen van zoovele nijvere onderne- « mers geworden is. — Men bedriege zich niet, er valt veel, « oneindig veel in Indië te herstellen.»

Het ware te wenschen dat de schrijver van zulk een stuk, zijnen naam onder hetzelfde hadde gesteld. Dat men zulks achterwege laat, wanneer men de oplettendheid van de menigte op verkeerde instellingen, te verbeteren gebreken, nuttige daarstellingen, gaande maakt, met een woord, zoo lang men bij daden en zaken blijft, is zulks aannemelijk; maar wanneer men zich persoonlijke aantijgingen veroorlooft, wanneer men van *eigenbelang* en *baatzucht*, van *volslagen onkunde* en *stootenden eigenwaan*, van *noodlottig* en *onhandig bestuur* spreekt, en den Regent bij den naam noemt, ten einde dien naam te bevleken, dan moet men moeds genoeg hebben, om zijnen eigenen naam tegen die des Regenten over te stellen, opdat de natie, wiens oplettendheid men heeft opgewekt, oordeele, welk gewigt de aantijgingen van den schrijver verdienen. Welligt drukten dan de zoo stout en ligtvaardig nedergeschrevene woorden op den schrijver zelve en vond men straks, *eigenbelang*, *baatzucht*, *volslagen onkunde* en *stootenden eigenwaan*, als grondslag van zijn werk.

Het komt daarbij voor, dat deze woorden eene in het oog vallende tegenstrijdigheid en nog gewaagder beschuldiging bevatten. Aan den eenen kant toch, wordt aangenomen, dat Java *de rijkste der koloniën is*, DAT ER DE GROOTSTE BLOEI HEERSCHT; — en desniettemin verzekert de schrijver, wordt deze *rijke* en *bloeiende* kolonie *gedrukt*, verkeert zij *in eenen droevigen toestand*, en is het stelsel van den heer VAN DEN BOSCH, *ontwaard*, *vervalscht* en in vele opzichten *schadelijk* geworden

voor den lande, voor den waarachtigen *bloei* van Neêrlandsch Indië en voor de *belangen* van zoovele nijvere ondernemers; en al dat *kwaad* waardoor het rijke en bloeiende Java gedrukt wordt, die droevige toestand, die *schadelijke* vervalsching van het vigerend stelsel, wordt toegeschreven aan de volslagen onkunde, *stootenden eigenwaan* en het *noodlottig* en *onhandig* bestuur van den Gouverneur-Generaal DE EERENS!

De schrijver zal welligt — in de gelegenheid gesteld door zijn verheven standpunt in de maatschappij, om de resultaten van het bestuur eens Gouverneurs-Generaal te kunnen vooruitzien — gemeend hebben, dat al die schade, die droevige toestand, het verlies van deze rijke en bloeiende, maar helaas! gedrukt wordende koloniën, waar hij van spreekt, eerst na zekeren tijd het resultaat zullen zijn van dat noodlottig en onhandig bestuur.

Sedert den dood van den Gouverneur-Generaal DE EERENS, in Mei 1840, is het bestuur over Neêrlandsch Indië, reeds van Januarij 1841, in handen van eenen staatsdienaar, door den schrijver der bovenvermelde woorden zelf als kundig en rechtschapen geprezen. Wij dragen er geen kennis van, dat er zooveel, zoo oneindig veel te herstellen is geweest, nog minder dat er hersteld is geworden. Wij weten wel, dat de handel en andere plaatselijke belangen geleden hebben, dat ze voorziening vorderen; maar wij ontkennen het dat *deze* zoogenaamde droevige toestand van Java, het gevolg is der verkeerdheden van het bestuur van den Generaal DE EERENS, om de eenvoudige reden, dat hij, gebonden aan een vast stelsel en aan daarmede overeenstemmende bepaalde voorschriften, niet verhoeden kon, dat eene uitsluitende bevoordeeling van het hulpbehoevende moederland en der *Nederlandsche* belangen in het algemeen, eene mindere milde bevoordeeling der koloniale belangen te weeg bracht. Men verlangde op Java, ten gerieve van den handel, periodieke veilingen van een gedeelte der gouvernements-producten, die anders voor Nederland bestemd waren; doch de Generaal DE EERENS kon daaraan het behoud van onze overschoone en zooveel meer wigtige Nederlandsche belangen van handel en volksvlucht, niet ten offer brengen, al had hij ook tot dusdanigen verkoop de bevoegdheid gehad. — De kontraktanten en gegadigden voor de fabricatie en de levering van suiker, verlangden voortdurend de hoogst aanzienlijke winsten te genieten, hen bij de eerste invoering van het kultuur-stelsel, tot het welslagen daarvan ingewilligd; maar was de Gouverneur-Generaal DE EERENS niet gehouden, om, bij de meerdere vastheid welke dat stelsel verkregen had, bij vernieuwing van kontrakten, telkens wan-

neer de gelegenheid daartoe gunstig was, de geldelijke belangen van het Gouvernement en die der bevolking te bevorderen, of moesten deze, tegen betere overtuiging aan, worden voorbij gezien, ter blijvende buitensporige bevoordeeling van de beurs der ondernemers?

De Javasche bank was door verloop harer specie, genoodzaakt de verwisseling harer bankbiljetten tijdelijk te staken, en, door de inkrimping der onmatig verleende credieten, werden verscheidene handelshuizen in moeijelijkheid gebragt; maar was dit het gevolg der wijze van bestuur van den Generaal DE EERENS, of was dit de lang voorspelde natuurlijke uitwerking van de onzinnige handelingen der bank, waarin het Gouvernement, luidens het octrooi, niet vermogt tusschen beide te treden? Aan pogingen zijnerzijds, om particuliere ondernemingen in den landbouw aan te moedigen, ten einde langs dezen weg den handel voedsel te verschaffen, ontbrak het geenszins, en tot staving daarvan, wijzen wij op de vele overeenkomsten, onder zijn bestuur gesloten, tot het bebouwen van landerijen in de Javasche vorstenlanden en tot het ontginnen en bebouwen van Gouvernements woeste gronden.

Doch het wordt tijd dat wij de resultaten van het door den heer DE EERENS gevoerd bestuur, aanduiden; die uitkomsten, wier verwezenlijking onder zijn bestuur lag. En men doe zich dan de vraag, of het waarheid kan zijn, dat Java door hem in eenen *droevigen* toestand gebragt is, of de verkregene uitkomsten het gevolg kunnen zijn van eene *schadelijke vervalsching* van het stelsel van den heer VAN DEN BOSCH, van *volslagen onkunde* en *stootenden eigenwaan* van een *noodlottig* en *onhandig* bestuur?

Wij kunnen hier kort wezen, want daar waar daden spreken, zijn vele woorden overbodig. De openbare nieuwsbladen hebben ze daarenboven reeds lang voor en na bekend doen worden.

In 1835 bedroeg het *koffij-product* 360,000 pikols en in 1839 ruim 900,000 pikols; het *suiker-product* in 1835, 340,000 pikols en in 1839, 630,000; het *indigo-product* in 1835, 460,000 ₧, en in 1839 ruim 850,000 ₧; — *thee*, *kaneel*, *cochenille* en *tabak*, werden in 1835 nog niet geleverd en in 1839 werd de levering daarvan geschat als volgt: *thee* 65000 ₧, *kaneel* 26000 ₧, *cochenille* 1100 ₧, — *tabak* 263,000 pikols.

De *rijst-kultuur*, welke de hoofdbron is van het bestaan en de voortdoring der tevredenheid van den Javaan, is daarbij geenszins uit het oog verloren. In 1837 telde men op Java 708,000 bunders rijstvelden en in 1839, 867,000

bunders, zoodat de vermeerdering der productie voor de Europeesche markt, vergezeld ging met eene beduidende uitbreiding der rijst-kultuur.

Zoo Nederland van 1836—1840, een nimmer verwachten toevoer van koloniale producten ontving, voor eene geldswaarde van welligt 100 millioen guldens, was zulks derhalve het gevolg van den volhardenden ijver des bestuurs van den Generaal DE EERENS.

Bij het overlijden van dien Landvoogd in Mei 1840, waren de gouvernements-kassen zeer goed voorzien, en tot het gaande houden der administratie, heeft hij de kolonie nimmer met schulden bezwaard, geen enkele keer toevlugt behoeven te nemen tot buitengewone maatregelen. Hij gaf den uitersten penning aan het moederland en verzekerde alzoo eene van jaar tot jaar klimmende ondersteuning, welke alle denkbeelden en verwachting verre overtrof, en daardoor eene getrouwe en belangstellende handhaving der ingevoerde orde van zaken bewijzende.

De rust op Java werd gedurende al den tijd van des Generaals gezag, gehandhaafd; geen spoor van onvergenoegtheid tegen het bestuur is onder de vorsten, hoofden of bevolking opgemerkt geworden. Op Sumatra deed hij, reeds in 1837, door het ten onder brengen van Bonjol, een sedert jaren gevoerden bloedigen en kostbaren oorlog, met roem en voordeel eindigen. In de Molukkos is de rust volstrekt ongestoord gebleven, en op Celebes is de vrede met het rijk van Boni hersteld. Eindelijk is er een doorslaand bewijs van het beleid en de voorzigtige staatkunde van den Generaal DE EERENS voorhanden, ter zake der wijze waarop de ontluikende verwickelingen met het Britsch-Indisch gouvernement wegens eenen gewelddadigen aanval van die zijde, op het in de wateren van Lingü gelegen eiland Galang, door hem zijn voorgekomen, en in eene vriendschappelijke toenaadering opgelost, zoodanig als door het Opperbestuur erkend werd, met de eer, waardigheid en de belangen van Koning en Vaderland te strooken.

Zijne pogingen om bij het leger in Indië die verbeteringen daar te stellen die het vereischte, en vooral om hetzelve op dat standpunt te brengen, waarop het behoort te zijn, mogen de veelvuldige correspondentiën over alle vakken van het militaire wezen in Indië, getuigen, die tusschen den Generaal DE EERENS en de Ministeriën van Oorlog en Koloniën gevoerd zijn. Reeds in de eerste oogenblikken na des Generaals aankomst op Java, vorderde hij van den chef des legers en van den chef van den staf, die inlichtingen die hij vermeende noodig te hebben, en al spoedig gevoelde de

ervaren krijgsman, waaraan de bestaande gebreken van het Indisch leger moesten toegeschreven worden. Zijne eerste aanmerkingen vielen op de organisatie, op de geheele afgescheidenheid van het leger van dat in Nederland, op het geringe getal Europeanen, enz., enz.

Hij ontwierp derhalve eene andere organisatie, waardoor meer klem in de dienst, en beter toezigt der chefs over hunne onderhoorigen zou verkregen worden. Er was slechts een opslag van het oog noodig, om den zaakkundigen Generaal te doen zien, dat geen korps van 7000 man en meer ('t algemeen depôt) verspreid over den geheelen Indischen Archipel, door een chef centraal kon beheerd worden; dat de verschillende korpsen, op het eiland Java gestationneerd, niet van uit het hoofdkwartier direct de hun betreffende bevelen moeten ontvangen, maar in militaire kommandementen behooren verdeeld te zijn; dat bij een op zich-zelf staand, ver van het moederland verwijderd leger van bijna 16000 man, aan wien de bewaring van de levensader van Nederland is toevertrouwd, een getal van 7000 Europeanen niet genoegzaam is, om in tijd van nood het steunpunt te zijn der aan te wenden strijdmiddelen; dat zulk een getal, ongeacht de Negers, welke daaronder als gelijk gesteld met Europeanen, destijds gevonden werden, veel te gering is, om daaruit de kaders te vinden van het leger. Is het wel denkbaar, dat uit 7000 man, circa 1800 individu's zullen te vinden zijn, geschikt tot onder-officieren en korporaa's? Dat het personeel van het Indisch leger afgescheiden is van dat van het moederland (met andere woorden dat Nederland twee legers heeft) keurde hij af, omdat de belangen van het overzeesche leger achterstaan bij die van het leger in Nederland; terwijl het voor het personeel der beide legers, en de belangen van de dienst, wenschelijk is, dat het leger, bestemd om Neêrlandsch Indië te bewaken, behoore tot het Nederlandsche leger.

Over al deze gewigtige punten is door den Generaal DE EERENS herhaaldelijk, maar zonder vrucht, gecorrespondeerd. — Zij, die de zaken hadden daargesteld, gelijk die door den Generaal DE EERENS gevonden werden, hebben genoegzamen invloed gehad, om de voordragten die door hem ingezonden werden, te doen afwijzen of zonder gevolg te laten. Met uitzondering van eenige kleine verbeteringen in het inwendige van de dienst, de instructie bij de korpsen, is het leger in Indië nog op denzelfden voet als bij de komst van den Generaal DE EERENS. De hoofdtrekken, als: de organisatie, het verband tusschen de beide Nederlandsche legers, de maatschappelijke stand waarin zich het leger ten

aanzien der burgerlijke ambtenaren en der Indische bevolking bevindt, en hierdoor deszelfs morele kracht op deze laatste zijn dezelfde gebleven. Dat deze grondzuilen des militairen wezens in Indië wijzigingen behoeften, is echter den Generaal DE EERENS niet ontgaan; maar, zooals reeds gezegd is, hebben zijne beschouwingen geen ingang mogen vinden, zoodat dan ook de bestaande gebreken van het Indische leger niet aan hem, maar aan diegenen moeten geweten worden, die onder anderen van gevoelen zijn, dat de Afrikanen even goede soldaten zijn als Europeanen! dat Borissans van regenten, legioenen van Prins MANYKO-NEGORO, of Prins PAKOE-ALAM, van den Sultan van Madura of die van Sümenap, gelijke waarde hebben als de geregelde korpsen van het leger! van hen zeggen wij, die nog doordrongen zijn van de, na den tijd van den Generaal DAENDELS herlevende anti-militaire Oost-Indische compagnie's-geest, toen, gelijk de schrijver van de *«Vrijmoedige beschouwing van de «Landmagt in Neêrlandsch Oost-Indië»* (1834 in het licht gegeven) zich uitdrukt: *het krijswezen geheel afhankelijk was van het burgerlijk gezag en men den soldaat taxeerde als een werktuig dat voor een geringe som gelds te koop is.* Wij weten dat vóór dat de tijding van het overlijden des Generaals in Nederland ontvangen werd, een brief aan hem werd afgevaardigd, waarbij hij van wege den Koning werd uitgenoodigd, om het bestuur over Neêrlandsch Indië, minstens nog een jaar te blijven uitoefenen. Zoo dit al geen afdoend bewijs is der goedkeuring van het Opperbestuur over zijne verrigtingen tot dusverre, over een tijdvak alzo van meer dan vier jaren, dan is daaruit in alle geval af te leiden, dat de Generaal DE EERENS zich noch door een *onhandig*, noch door een *noodlottig* bestuur had gekenmerkt; althans niet bij die personen, welke uithoofde van hunne grondige kennis der algemeene en bijzondere belangen in Neêrlandsch Indië, bevoegd zijn om over hem te oordeelen, en het is deze blijkbaar gunstige meening, welke wij, benevens de hiervoor vermelde beschouwingen en daadzaken, den zoodanigen tegenoverstellen, welke geloofd hebben, dat hunne luidruchtig afkeurende stem op den duur bestand zou wezen tegen de eenvoudige taal der waarheid,

Zien wij nu hoe de weldenkenden op Java over den Generaal DE EERENS oordeelden. Daartoe maken wij gebruik van eene brochure, na zijnen dood, te Batavia in druk verschenen. Het volgende is daarvan een uittreksel: «En het is hier de plaats om van 's mans uitstekende be-langstelling in de onderscheidene takken der kultuur en

« van zijnen grenzelozen ijver voor derzelve bloei en uit-
 « breiding, met den hoogsten lof te gewagen. Had de uit-
 « stekende oud-minister van koloniën, de Generaal VAN DEN
 « BOSCH, die verlichte schepper der Javasche kultuur, daar-
 « toe de grondslagen gelegd, het was den Gouverneur-Ge-
 « neraal BAUD, die het systema van kultuur zoowel getoond
 « heeft te begrijpen, en DE EERENS beschoren dat stelsel
 « ten toppunt van luister op te voeren. Onder het bestuur
 « dezer mannen, is Java een groote en onafzienbare lust-
 « hof geworden, eene schoone tuin, waarin ze als ervaren
 « hoveniers, vlijt en arbeid verdubbelden, naarmate het
 « voortbrengend vermogen van den rijken en weligen grond,
 « al meer en meer en al schitterender hun werk bekroonde.»

« Onder hun bestuur dan ook, is het allen regenten van
 « landen en staten klaar en duidelijk geworden, dat de rijk-
 « dom van een land en de welvaart van een volk niet ge-
 « legen is in eene menigte goud- en zilvermijnen, maar in
 « den landbouw en de nijverheid. Belangrijk inderdaad zijn de
 « sommen geweest die zij jaarlijks naar het moederland konden
 « overmaken; belangrijker nog zijn de sommen die Java in
 « den vervolge belooft bij den verbazenden voortgang en de
 « gelukkige uitbreiding der kultuur. Inzonderheid mogen
 « wij daarbij, behalve aan de *cochenille*- en *kaneel*-kulturen,
 « die eene zeer belangrijke uitbreiding door zijn toedoen on-
 « dervonden hebben, denken aan de boven alle verwachting
 « daargestelde vermeerdering van het *koffij*-, *suiker*- en *in-*
 « *digo*-product, maar vooral van de *thee*-kultuur, waarvan
 « den ontslapenen Landvoogd reeds heerlijke en streelende
 « resultaten gezien heeft, en die in verband met de jongste
 « gebeurtenissen in China, onmetelijke schatten en onbere-
 « kenbare voordeelen in de toekomst voorspelt. Slechts kort
 « geleden was die kultuur nog in hare eerste kindsheid,
 « thans reeds is zij, door zijne bekwame hand en onder zijne
 « wijze leiding, der wieg ontwasschen en in de frissche
 « kracht eener bloeiende jeugd: wat zal ze zijn in den
 « staat harer mondigheid? Wat heeft Java, wat Nederland
 « van haar te wachten, wanneer ze eenmaal volwassen is?
 « Men hoore slechts wat het *Amsterdamsche Handelsblad*
 « van den 23sten Mei 1837 en de *Avondbode* van Julij 1839,
 « zeiden:»

« De op den 10^{den} dezer alhier, door de Nederlandsche
 « Handelaarschappij, gehouden veiling van *Java-thee*,
 « heeft op nieuw bevestigd, dat deze kultuur de grootste
 « belangstelling ondervindt; de prijzen die in evenredig-
 « heid der kwaliteiten betaald zijn, mogen tot bewijs strek-
 « ken, dat alle vooroordeelen dienaangaande overwonnen

« zijn, en dat ook in het moederland op eene krachtige on-
 « dersteuning mag gerekend worden ter bevordering eener
 « teelt, die eenmaal eene rijke bron van welvaart voor
 « onze kolonie kan worden. Wij voeden de hoop, dat
 « de toevoeren voortaan in belangrijkheid mogen toenemen,
 « en kwaliteit en bewerking steeds vooruitgaan, en dat
 « het hun, die op Java aan het hoofd dezer kultuur ge-
 « plaatst zijn, niet ontbreken zal aan moed en volharding in
 « het voortzetten hunner onvermoeide medewerking, enz.»

« Zoodanige resultaten mogt men ook van zijne bekwaam-
 « heid en helder inzicht van kultuur, en van zijne geschikte
 « voorschriften betrekkelijk het behandelen der inlandsche
 « hoofden en bevolking verwachten. Men leze slechts zijne
 « Handleiding voor de met het toezigt over de kultures op
 « Java belaste Europesche ambtenaren, van den 17^{den} Mei
 « 1837, waar hij in art. 2 bepaalt: « Alle ambtenaren
 « in de onderscheidene residentien op Java, welke in eenige
 « aanraking komen met de inlandsche hoofden en bevol-
 « king, ten ernstigste aan te bevelen, om nimmer uit
 « het oog te verliezen, dat het grootendeels afhankelijk
 « is van de wijze waarop zij met de hoofden en de be-
 « volking omgaan, om deze in eene stemming te houden
 « geschikt tot voortdurende bevordering der hooge belan-
 « gen van Java en het moederland; onder te kennengave
 « wijders, dat, ofschoon het eene aan de onmogelijkheid
 « grenzende poging zijn zou, om bepaaldelijk den weg aan
 « te wijzen, welke in deze behoort gevolgd te worden,
 « nogtans eene veeljarige ondervinding en toetsing aan
 « gebeurtenissen, algemeene regelen hebben aan de hand
 « gegeven, waarvan de toepassing ontwijfelbaar geluk-
 « kige uitkomsten moet opleveren; dat deze regelen
 « hoofdzakelijk daarin bestaan, dat, aangezien de Euro-
 « peaan eene zedelijke meerderheid bezit boven den Ja-
 « vaan, zoowel door zijne meerdere verstands-ontwikkeling
 « als door zijne meerdere beschaving, dit voorregt dan ook
 « op eene gepaste wijze aangewend moet worden om de
 « hoofden en de bevolking goed te leiden en achting en
 « vertrouwen in te boezemen; in verband waarmede een
 « volstrekt onbesproken gedrag en eene ingetogene levens-
 « wijze behoort in acht genomen te worden, benevens
 « zachtzinnigheid zonder zwakheid, en gematigdheid, wan-
 « neer het belang van de dienst gestrengheid vordert;
 « voorts het eerbiedigen van derzelve eigendommelijke in-
 « stellingen, begrippen en onschadelijke vooroordeelen; be-
 « schaaftde omgang, beleefdheid zonder overdrijving, ernst
 « en deftigheid zonder stroefheid, toegenegen en geduldige

« « welwillende aanhooring van hetgeen mogt worden voor-
 « « gebragt, en daarentegen algeheele vermijding van eenen
 « « onvoegzamen, bitsen of hoogen toon, drift of andere kwa-
 « « lijke bejegening of beleediging, welk laatste vooral dan
 « « plaats vindt, wanneer inlandsche hoofden onheusch toe-
 « « gesproken en in tegenwoordigheid van derzelve onder-
 « « geschikten berispt worden, of verwijtingen moeten ver-
 « « duren, in stede dat zij afzonderlijk, op eene minzame,
 « « vaderlijke wijze onderhouden worden over derzelve ver-
 « « keerde gedragingen, gebrek aan dienstijver, of wat het
 « « anders wezen moge, enz., enz.» »

« Door deze en dergelijke bepalingen en voorschriften,
 « bevorderde hij ongetwijfeld de voor den aanwas en bloei
 « der kultuur zoo onontbeerlijke samenwerking en goede ge-
 « zindheid tusschen 's lands ambtenaars en de Javasche be-
 « volking, en gaf hij blijken van zijne zucht om steeds
 « naar de beginselen van het Opperbestuur in Nederland,
 « het bewind over Java te voeren, tot heil van de kolo-
 « nie en van het moederland. Deze zucht straalde in al
 « zijne handelingen door, en betoonde hij vooral ook in
 « zijne handelwijze ten aanzien van de factorij der Neder-
 « landsche Handelmaatschappij.»

« Gelijk de Gouverneur-Generaal DE EERENS zich van al
 « de takken des Opperbestuurs met onverdroten ijver en vol-
 « harding kweet, zoo was hij ook de beschermer en voor-
 « stander van kunsten en wetenschappen. Zijn privaat ka-
 « binet van oudheden, volkenkunde en voorwerpen uit het
 « rijk der natuur, draagt aller lof en bewondering weg,
 « alsmede het statistiek bureau, dat hij te *Buitenzorg* in
 « 1837 liet oprigten en waarin alle belangrijke geschiedkun-
 « dige en statistieke schriften en stukken, memoriën en
 « kaarten bewaard worden, en waarbij alle werken worden
 « aangeschaft die aan 's Gouvernements boekerij ontbreken.
 « Het *Tijdschrift van Neêrlandsch Indië*, heeft niet alleen
 « deszelfs ontstaan en aanwezen aan hem te danken, maar
 « ook heeft hij de redactie groote vergunningen gegeven, en
 « de moeilijkheden, die eene dergelijke onderneming moest
 « na zich slepen, voor haar dan eens weggenomen, dan
 « weder aanmerkelijk verminderd. Een onzer medeleden der
 « redactie, D. W. R. VAN HOËVELL, predikant te Batavia,
 « droeg hij de taak op de *Geschiedenis van Neêrlandsch*
 « *Indië* te schrijven, en liet alle ambtenaren en particulie-
 « ren dringend uitnoodigen, daartoe zooveel mogelijk, bij
 « te dragen, als: Monumentsbeschrijvingen en geographische
 « bouwstoffen, geslacht-registers, verhalen, handschriften,
 « inscriptiën, legenden, gezangen, enz. te leveren. Wie

« fraaije letteren, en kunsten en wetenschappen beoefende,
 « beschermde en beminde hij. Daarvan kunnen allen, en
 « niet weinig ook de kapitein DUMONT D'URVILLE en de over-
 « ste JACQUINOT, van de fransche korvetten *l'Astrolabe* en
 « *Zélée* getuigen, die van eenen kruistogt naar den Zuid-
 « pool, Batavia aandeden, en door hem met onderscheiding
 « en minzaamheid in zijn paleis ontvangen werden. Het
 « *Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen*,
 « had in hem een' waardig' beschermheer, waaraan hij ver-
 « scheidene belangrijke geschenken vereerde.

« Het schoolwezen bevorderde hij allerwege en, zooveel
 « hij kon, verbeterde hij den toestand van het onderwijs.
 « Voor het *Instituut voor de Javaansche taal*, te Soerakarta,
 « bepaalde hij, op den 14^{den} Februarij 1838, dat zij, die
 « daarin verlangden onderwijs te genieten, vooraf zouden
 « moeten geëxamineerd worden door de commissiën van on-
 « derwijs te Batavia, Samarang of Sourabaja, ten einde
 « over hunne geschiktheid voor dat instituut, te kunnen
 « oordeelen. De school voor de zeevaartkunde te Sourabaja,
 « zal zijnen naam in zegening houden door den weldadigen
 « maatregel (in 1837 genomen), dat de élèves voortaan niet
 « meer gehouden zijn, om vooraf aan boord van een ko-
 « loniaal oorlogschip in actieve dienst door te brengen;
 « dat zij *gratis* zullen onderwezen worden en de noodige
 « boeken kosteloos erlangen, en dat ook kinderen van *Euro-
 « ropeanen* bij *onchristen* vrouwen verwekt, op de school
 « kunnen toegelaten worden. Onder zijn bestuur werden
 « voorts pogingen aangewend tot het oprigten van een *gym-
 « nasium* te Batavia en van een *pupillen-korps*.»

« Op al wat de kolonie nuttig en heilzaam kon wezen,
 « was hij steeds bedacht, en voor de belangen der Euro-
 « pesche ingezetenen niet minder dan voor die der inland-
 « landsche bevolking, rusteloos werkzaam. Ter verbetering
 « van het Javaasch paardenras, liet hij te Passar-Ayam,
 « bij Tjanjor, in de Preanger-regentschappen, eene stoete-
 « rij oprigten en, behalve van Makassar en elders, ook
 « paarden uit Europa ontbieden. Hij beval in 1837 eene
 « verbeterde Hydrographische opname van de als havens bruik-
 « bare baaijen aan de zuidkust van Java, als: van de *Wijn-
 « koopsbaai (Galaboean-ratoe)*, *Genantjong*, *Pangool*, *Soem-
 « brieng*, *Segara-Wedie*, *Gemak*, enz., en droeg dit werk
 « op aan den overledenen verdienstelijken kapitein-luitenant
 « F. H. AMPT, kommanderende de korvet *Castor*. De *geo-
 « graphische* en *statistieke* kennis der kolonie bevorderde
 « hij ongemeen en benoemde op nieuw eene commissie tot
 « verbetering der *zeekaarten*, die onder het beleid van den

« verdienstelijken schout-bij-nacht LUCAS, reeds menigen heil-
« zamen arbeid verrigt heeft. Te Samarang liet hij Arte-
« siaansche putten met gunstig en gewenscht gevolg graven;
« te Batavia deed hij al het mogelijke om van de kunde
« van den heer DE BRUIN, tot zuivering van drinkwater,
« gebruik te doen maken, en tot het zuiveren van *Klapper-*
« en *Katjang*-olie, verleende hij aan den uitvinder BEDIER DE
« PRAIRIE, een octrooi voor den tijd van zes jaren, terwijl
« hij tot veredeling van verstand en hart, en tot eene nut-
« tige en leerzame uitspanning, het *Bataviaasch Liefhebberij-*
« *tooneel* en het *Fransche Tooneel-gezelschap*, tijdens zijne
« regering te Batavia aangekomen, alle vereischte hulp en
« bescherming verleende.»

« Het paleis te *Buitenzorg*, door eene geweldige aardbe-
« ving den 10^{den} October 1834, grootendeels ingestort, liet
« hij smaakvol herbouwen, en den daaraan belendenden
« plantentuin en het park voor het paleis verrijken en verfraai-
« jen. De aanbouw van verscheidene fortificatiën op Java —
« waarvan het stelsel door den oud-minister van koloniën,
« Graaf VAN DEN BOSCH ontworpen en door den kundigen
« kolonel VAN DER WIJCK uitgewerkt, door hem met mili-
« taire kunde, gelukkig talent en ondervinding werd beoor-
« deeld en goedgekeurd — ging onder zijn bestuur met
« snelheid voort. Tot verbetering in den aanleg der hoofd-
« plaatsen van de residentiën op Java, werden voorschriften
« door hem gegeven. Te Bezoekie en Probolinggo werden
« nieuwe havenwerken daargesteld; op vele plaatsen liet
« hij, ter bevordering der kultuur, waterleidingen en kana-
« len graven, en tot spoediger vervoer der producten, eenen
« nieuwen en geschikten weg over het Jamboesche gebergte
« leggen, terwijl het gebruik der stoommachines in de fabrij-
« ken, onder zijn bestuur, meer en meer in zwang gekomen,
« en de constructiewinkel te Soerabaja, door besluit van 3
« Maart 1839, doelmatiger werking erlangd heeft. De ge-
« meenschappelijke Gereformeerde en Luthersche kerk te Ba-
« tavia, waarvan de Gouverneur-Generaal BAUD, op den 24sten
« Augustus 1835, den eersten steen gelegd en den naam van
« *Willems-kerk*, ter gedachtenis aan 's Konings verjaardag,
« gegeven had, werd op zijn verlangen den 24sten Augustus
« 1839, plegtiglijk ingewijd. Aan de ingezetenen van Ba-
« tavia vergunde hij eene gemeenschappelijke Protestantische
« en Roomsch-Katholieke kerk te bouwen, gelijk hij, ware
« de dood hem niet overvallen, ook te *Buitenzorg* eene kerk
« zou hebben doen stichten. Van zijne zucht om de po-
« gingen tot uitbreiding van het christendom, op eene ver-
« standige wijze te ondersteunen, getuigt wijders zijn be-

« sluit van 30 Augustus 1837, betreffende de wijze, waarop
« vreemde zendelingen in Nederlandsch Indië zullen worden
« toegelaten en werkzaam zijn.»

« Verdiensten schatte hij hoog, en wist die in anderen te
« waarden en te beloonen. Kunde en bekwaamheid, moed,
« beleid, beradenheid en getrouwheid, oogste bij hem altoos
« goedkeuring en vergelding in. Dat kunnen zoovele offi-
« cieren en ambtenaren van hoogen en lagen rang getuigen;
« dat kunnen de borsten van zoovelen getuigen waarop rid-
« derkruisen prijken die zijne hand er op heeft gehecht. In
« een woord, al wat goed en edel, groot en prijslijk, nut-
« tig en heilzaam was, vond in hem alle mogelijke belang-
« stelling, aanmoediging, bevordering en medewerking. Hier-
« toe ontbrak het hem nimmer aan lust en goeden wil, en
« wist hij de gelegenheden aan beiden dienstbaar te maken.»

Verder onder, lezen wij nog in dezelfde Brochure:

« Weinige maanden daarna, nam de staat zijner verzwakte
« gezondheid een ongunstig en bekommerendwekkend aan-
« zien en ontsliep hij, trots alle aangewende hulp en zor-
« gen, kalm en gelaten, in den avond van den 30sten Mei
« 1840. Dat oogenblik echter overviel hem niet; de gedachte
« aan zijn sterven was hem gemeenzaam, en gedurende het
« laatste anderhalf jaar van zijn leven verwachtte hij den
« dood, als ware hij verzekerd dat hij den vaderlandschen
« grond niet zoude wederzien. Bij gelegenheid dat hij het
« kerkhof *Buitenzorg*, waar zijn kindje rust, beschouwde,
« zeide hij tot de hem omringenden: *onder die boompjes*
« *moet ik ook rusten.* En toen hij het feest zijner verjaring
« en vijfentwintigjarige echtverbintenis vierde, teekende hij
« den steen die eens zijn graf zou moeten sieren, met de
« woorden die daarop zouden moeten geplaatst worden, en
« meer dan eens heeft men hem hooren zeggen, dat hij zon-
« der eerbewijzingen, eenvoudig en stil wenschte bijgezet
« te worden.»

« En nu, staande bij zijn lijkgesteente, en hartelijk wen-
« schende dat hij de goedkeuring van het Opperbestuur in
« Nederland, op zijne regering moge wegdragen, plengen
« we een' opregten traan van droefheid over zijn te vroeg
« verscheiden. *Doch die wel leeft, leeft altijd lang genoeg,*
« en dit mogen we van hem met volle ruimte zeggen.
« Wars van alle lofspraak en vleitaal, getuigen we het
« gaarne: hij heeft wel geleefd! Als krijgsman, als Opper-
« bestuurder der Oost-Indische bezittingen, als mensch, als
« echtgenoot en vader, — in alle die betrekkingen hebben
« we hem in vele opzichten allergunstiglijk leeren kennen,
« en brengen hem regtmatige en verdiende hulde. Zijn be-

« stuur was allezins voorspoedig, gelukkig en blijkbaar ge-
 « zegend. Zijn hart was voor alle edele en verhevene ge-
 « waarwordingen vatbaar, zijn geest verrijkt met alle kun-
 « digheden die een Regent behooren te kenmerken. Zijn
 « oordeel en geheele denk- en handelwijze getuigde van
 « zijne verlichting en beschaving, en zijne overige hoeda-
 « nigheden waren beminnelijk. Op zijne gebreken — want
 « wie der stervelingen heeft ze niet? daarop valle een traan
 « van liefde die ze bedekt en uitwischt! Kon hij helpen en
 « weldoen, hij deed het, en velen onzer hebben veel aan
 « hem te danken. Moest hij berispen of bestraffen, hij deed
 « het, omdat het pligt en regt, orde en wet het naar zijn
 « oordeel vorderden.»

« In een woord, Nederland dat hem hoogachtte, betreurt
 « hem; Java, dat onder hem bloeide, betreurt hem; het
 « leger dat hem eerde en lief had, betreurt hem; alle nut-
 « tige en weldadige instellingen betreuren hem; en wij al-
 « len, die onder zijne regering geleefd hebben, eerbiedigen
 « zijne nagedachtenis; en, terwijl we op zijn graf den
 « wierook onzer hulde brengen en het met lover en kruid
 « bestrooijen, paren we onze smart aan de droeve tranen
 « zijner nagelatene betrekkingen. Zacht drukke hem de zerk
 « die zijn koud gebeente bedekt! Zacht zij zijn slaap in den
 « koelen schoot der aarde! Zalig zijne verwachting in het
 « rijk der Geesten! Heerlijk zijne opstanding ten jongsten dage,
 « en groot zijn loon in de ure der vergelding!»

Na deze regelen is het overtollig hier nog meer bij te
 voegen. Wel hem! voor wien zulke regelen na den dood
 geschreven worden, en wij laten het aan de redactie van
 den *Militairen Spectator* over, om de eer van een' der ver-
 dienstelijste wapenbroeders van het Nederlandsche leger, te
 handhaven, door dit overzigt in haar militair tijdschrift op
 te nemen.

OVER HET GEBRUIK DER VERSCHILLENDE GE- SCHUTSOORTEN EN KALIBERS BIJ DEN AAN- VAL OP, EN DE VERDEDIGING VAN VES- TINGEN.

(Uit het *Archiv für die Officiere der Königlich Preussischen Ar-
 tillerie- und Ingenieur-korps, Band VII, Heft I und II.*)

Voorafgaande opmerkingen.

In het hier volgend artikel gelden de toepassingen slechts
 voor de bij de pruisische artillerie *bestaande* geschutkali-
 bers, daar het van grooter belang schijnt, een bepaald denk-
 beeld omtrent het gebruik van een bestaand materieel te be-

komen, dan zich met onderzoekingen in te laten over de daar-
 stelling van een nieuw materieel en deszelfs eventueel gebruik.

Daar verder het artikel voor dit tijdschrift (bovengemeld
Archiv) te uitgebreid zou worden, wanneer het ook het bij-
 zonder gedrag der artillerie behandelen wilde, zoo zal daarover
 slechts zóóveel gesproken worden als tot regt verstand van het
 geheel noodig schijnt.

Aan het voorgenomen doel zal eindelijk wel het best beant-
 woord worden, wanneer wij het gebruik der vesting- en der
 belegerings-artillerie niet ieder in zamenhang op zich-zelf, maar
 afwisselend behandelen, naarmate dat gebruik noodig wordt
 door de maatregelen der tegenpartij.

Gaan wij nu tot ons onderwerp zelf over, dan komt in
 de eerste plaats in aanmerking:

De wapening der vesting tegen eene bestorming en verrassing.

Stelt men, zooals billijk is, eene genoegzame waakzaamheid
 van de bezetting op den voorgrond, dan hangt het gelukken
 van eene bestorming voornamelijk af van de fortificatie-inrig-
 tingen der vesting, van den toestand en het profiel der grach-
 ten, de hoogte van de bekleedingsmuren, enz. Het is hier
 dan ook slechts noodzakelijk, zoodanige fronten, wier inrig-
 ting en toestand het gelukken eener bestorming waarschijnlijk
 maken, daartegen te beveiligen, door eene daarvoor gepaste
 plaatsing van het geschut, terwijl die fronten, waar men zoo-
 danig gevaar niet te vreezen heeft, tot meer zekerheid slechts
 in zoover met geschut bezet worden, als men door deszelfs
 vuur hopen mag nadrukkelijker den vijand af te wijzen, wien
 het bij eene verrassing mogt gelukt zijn onontdekt tot aan
 den voet van den wal te komen, en welligt reeds op het punt
 is om dezen te beklimmen. Eene wapening tegen eene bestor-
 ming zal derhalve doorgaans slechts op enkele punten, in enkele
 gevallen op alle, en somwijlen op geen enkel front vereischt
 worden, maar de plaatsing van het geschut tegen eene verras-
 sing, zal op alle fronten wenschelijk zijn.

Komt het nu voor den bestormer er vooral op aan, om door
 het overmagtig vuur van eene, op geringen afstand van de
 vesting, zonder omslagtige voorbereiding, geplaatste geschut-
 massa, ondersteund door het vuur van scherpshutters en in-
 fanterie, de verdedigers van den wal te verdrijven, voorts de
 reeds op het tot den aanval gekozen front geplaatste artillerie
 der vesting, tot zwijgen te brengen, en de versterking van
 het getal stukken op de aangevallen lijnen en die deze tot on-
 dersteuning dienen, te verhinderen, om daarna, met uitzigt
 op goed gevolg, den storm te kunnen doen, dan is het dui-
 delijk, dat de wapening tegen de bestorming berekend moet

zijn op een strijd met de artillerie van den aanvaller. Dit heeft daarentegen volstrekt niet op de fronten plaats, waar men geene bestorming te vreezen heeft, en die men derhalve slechts moet beveiligen tegen het gelukken van

een' overval of verrassing.

Hier heeft men niet te strijden tegen artillerie, maar slechts tegen stormkolonnen van den vijand, die of bezig zijn den wal te beklimmen, of reeds in de vesting zijn gedrongen. De artillerie van de vesting kan zoowel in de eene als in de andere vooronderstelling, slechts door een krachtadig kartetsvuur werken.

Voor dit doel heeft men intusschen zoomin zware kartetssoorten als groote geschut-kalibers noodig, aangezien men tegen stormkolonnen meer uitwerking zal doen door vele snel op elkander volgende, hoewel dan ook minder werkzame kartetsschoten, dan door afzonderlijke, met groote tussenpoozen gedane schoten, al zijn die op zich-zelve werkdadiger. Schijnt derhalve het ligt geschut voor het onderhavig doel volkomen toereikend, zoo kan zich nog slechts de vraag voordoen, of kanonnen, dan of houwitser de voorkeur verdienen. Bedenkt men intusschen dat kanons in denzelfden tijd meer schoten kunnen doen dan de houwitser; dat de werking der kleine kartetssoorten bij de kanons, die der houwitser verre overtreft; dat zij eindelijk in den loop der verdediging een veelzijdiger gebruik dan de houwitser vergunnen, dan zal men zich in dit geval ontwijfelbaar voor de kanons (en wel 6ponders) verklaren. Terwijl men alzoo tot bestrijking van de hoofdgracht over hare gansche uitgebreidheid, alsmede tot bestrijking der blijvende, naar binnen de vesting leidende communicatiën, 6ponders plaatst op de daarvoor geschikte gedeelten der bevestiging: flanken, flank-kasematten, gracht-caponières, enz., in een aantal in verhouding tot de grootheid van het gevaar staande, gebruikt men hen tevens bij de reserve in de binnengedeelten van de vesting, om de uitbreiding van den welligt reeds ingedrongen vijand te verhinderen en hem zoo mogelijk, er weder uit te drijven. Het voor laatstgenoemd doel bestemde geschut, wordt met veld-affuiten voorzien, daar men het dan tevens als geschut bij den uitval kan gebruiken en het ook dienen kan tot vergoeding van een bij het leger mogelijk voorgevallen, onverwacht aanzienlijk verlies. De overige voor de veiligheid der vesting noodig geachte 6ponders, van welke juist uit dezen hoofde geen ander gebruik buiten de vesting kan gemaakt worden, bekomen slechts de goedkoopere wal- en kasemat-affuiten.

Door de aangeduide maatregelen zou er genoeg zijn gezorgd voor de veiligheid der vesting tegen het gelukken en de ge-

volgen van eene verrassing, daarentegen zouden de maatregelen ontoereikend zijn om eenen

regtstreekschen aanval of eene bestorming

met eenigen nadruk te kunnen keeren; daartoe heeft men een grooter getal en werkzamer geschut noodig. De kenmerken van den aanval door geweld, bestaan daárin, dat een zoo groot getal stukken als den aanvaller slechts ter beschikking staan, zonder veel voorbereiding en kunstige dekking, in werking gebracht wordt tegen het front dat tot den aanval gekozen is, om door deszelfs vuur de bestorming van de werken voor te bereiden, zonder deze vooraf in bres te hebben gelegd. Daar zoodanige aanval te gemakkelijker gelukken moet, hoe meer de bezetting er door verrast wordt, zoo moet de aanvaller uit dien hoofde zich noch met tijdwegnemende voorbereidse-len, noch met het daarstellen van volledige kunstige dekkin-gen voor zijn geschut inlaten, en is dit de reden dat dit geschut grootendeels slechts bestaat uit de bij het leger voorhandene veldkalibers, in een gelukkig geval soms uit eenig belegeringsgeschut. De bedenking omtrent de vernieling der aarden borstweringen en andere kunstmatige dekkingen, die bij de verdediging tegen den geregelden aanval zooveel invloed uitoefenen op de keus der geschutsoorten en van het kaliber, waarmede de vesting moet toegerust worden, vervalt hier of geheel, of komt zeer op den achtergrond. Wij zullen daarom hier de voorkeur geven aan het kogelschot boven het granaatschot en dus vooral lange 12 en 24ponders voor dit doel gebruiken, waardoor wij tevens het voordeel bekomen van een werkzaam kartetsschot, wanneer de vijand zich nabij genoeg mogt geplaatst hebben om ons gelegenheid te geven ons met vrucht van kartetsen te bedienen. Het vuur dezer kanonnen zal men zeer voordeelig kunnen versterken door het werpen van bommen, naar gelang van den afstand uit middelbare en kleine kalibers.

Op de fronten die slechts tegen *verrassingen* moeten beveiligd zijn, zou de plaatsing van mortieren niet zijn aan te bevelen, vooreerst omdat zulks tot eene versnippering van de strijdmiddelen leidt, welke zeer nadeelig kan worden, aangezien het daarna zeer moeilijk valt en veel tijd kost om de mortieren van verafgelegen fronten naar het front te brengen waartegen de belegeraar den geregelden aanval opent; in de tweede plaats, omdat het werpen van bommen, onder de omstandigheden die zich bij eenen overval voordoen, zeer weinig kan uitwerken, en dewijl het werpen van lichtkogels geenszins als een middel kan strekken, om de nadering van een' vijand te ontdekken die eene verrassing beoogt, terwijl de verlichting van de gracht, alsmede van den bedekten weg,

waarop het hier toch vooral aankomt, veel zekerder, eenvoudiger en goedkooper kan geschieden door pekkransen, pek-fachinen, enz.

Wat nu de plaatsing en het getal der stukken betreft die men tot afwering van eene bestorming wil gebruiken, men moet daaromtrent niet uit het oog verliezen, dat het de later noodig wordende wapening van het aanvalfront tegen den geregelden aanval, zeer vertragen en bemoeijelijken zou, wanneer men reeds thans het grootste gedeelte der stukken op de werken wilde verdeelen.

Het getal der op ieder front te plaatsen stukken, moet derhalve te geringer wezen, hoe meer fronten er zijn, die men genoodzaakt is tegen eene bestorming te wapenen.

De plaatsing der stukken zal men doorgaans tot den hoofdwal alleen bepalen.

Wanneer het namelijk den aanvaller op de eene of andere wijs gelukt tot in den bedekten weg of in de buitenwerken te komen, zoo kan hij zich hier toch, bij volslagen gemis eener verzekerde gemeenschap, onder het vuur van den hoofdwal onmogelijk staande houden; zulk een oogenblikkelijk bezit van dit gedeelte der bevestiging, kan hem in het gunstigste geval slechts gelegenheid geven, om met de geringe middelen die hij bij de hand heeft, eenige schade aan haar toe te brengen, die des te minder beteekenen zullen, naarmate ons vuur hem het verblijf in deze werken gevaarlijker maakt. Als het er dus, gelijk bij de verdediging van werken in het algemeen, hier minder op aankomt om den vijand te verhinderen in het werk te komen, dan wel hem het verblijf er in onmogelijk te maken, zoo zal dit veel gemakkelijker en zekerder verkregen worden door het vuur van den hoofdwal, dan van de bedoelde werken, waarbij niet over het hoofd moet gezien worden:

dat de stukken in den bedekten weg en zelfs in de buitenwerken zeer blootgesteld staan, ligt verloren gaan, of toch meestal door den vijand vernageld kunnen worden;

dat de stukken van den hoofdwal, uit hoofde van het gevaar voor onze eigen manschap, in 't geheel niet met kartetsen kunnen vuren, wanneer de voorwaarts liggende bedekte weg bezet is;

dat deze gedeelten der bevestiging, ter oorzaak der moeilijke communicatie, toch slechts met ligte stukken bezet kunnen worden, die tegen het geschut des vijands weinig vermogen, terwijl het op den hoofdwal nimmer aan plaats zal ontbreken, om zooveel stukken te plaatsen, als men voor het onderhavig doel slechts eenigzins kan besteden.

Eene uitzondering op den regel zal dan plaats hebben, wanneer men voor des te grootere zekerheid eenige ligte kalibers,

zooals vroeger vermeld is, in het ravelijn of in andere buitenwerken ter bestrijking blijvende communicatiën plaatst, of met dezelve de voorhanden reduits van zoodanige werken bezet, en daardoor de uitbreiding en vastnesteling van den ingedrongen vijand nog krachtadiger verhindert.

Om het vuur van de op den wal geplaatste stukken, naarmate van des aanvallers beschikkingen, naar alle verlangde punten van het aanvalsveld te kunnen rigten, moeten de stukken over het banket vuren, en alzoo 't zij in wal-affuiten op kanonbanken staan, of met een hoog raam-affuit voorzien zijn. Om dezelfde reden zijn vooral de uitspringende hoeken en facen voor de plaatsing geschikt, waar het zwaar geschut zijne plaats vindt, terwijl het voordeelig zijn zal de flanken dezer fronten, in plaats van met 6ponders, met ligte 12ponders te bezetten, die van hier, zoowel door kogelschoten tegen de vijandelijke artillerie, als met kartetsen, tegen den stormenden vijand zullen werken. Wanneer intusschen, zooals vroeger gezegd is, voor het onderhavige oogmerk, niet dadelijk een groot aantal stukken kunnen geplaatst worden; wanneer het meerendeel over het banket moet vuren, maar, zoodanig geplaatst, zich niet lang zal kunnen handhaven tegen het overmagtig artillerie- en scherpschuttersvuur der belegeraars, dan blijkt de noodzakelijkheid van het nemen der noodige maatregelen, om, zoodra het oogmerk van den aanvaller duidelijk is, het tegenover hem geplaatste geschut snel te vermeerderen. Wilde men nu de versterking op de facen aanbrenge, dan zou de plaatsing der stukken in het vijandelijk vuur, ook bij de beste voorbereide maatregelen, steeds gevaarlijk en moeijelijk zijn, en de geplaatste stukken zouden hier steeds aan de volle werking van het vijandelijk vuur blootgesteld blijven. Bedenkt men daarbij, dat men het nadeelig acht, reeds in vrede tijd schietopeningen in de borstweringen der facen te maken; dat kanonbanken, ongerekend het groote verlies aan aarde en arbeid, weder afgedragen moeten worden, wanneer de vijand eenen geregelden aanval tegen dit front mogt openen, en dat eindelijk het getal der beschikbare hooge raamaffuiten in de vestingen meestal zeer beperkt is, dan zal het, onder de bestaande omstandigheden, raadzamer schijnen, de courtinen voor de plaatsing der stukken voor te bereiden, alwaar deze gedekter staan, er althans evenveel dienst doen als op de facen, en van waar men het voorliggend ravelijn werkzamer dan door eene regtstreeksche bezetting van hetzelfde, tegen een' geweldigen aanval verdedigt, terwijl de voor deze (reserve-) stukken hier in te snijden schietgaten, tevens kunnen dienen bij een' mogelijk geregelden aanval, en men zich daardoor de mogelijkheid voorbehoudt, om de nog beschikbare hooge raamaffuiten op de facen te gebruiken.

Hier zal men, zooals gezegd is, eindelijk ook de gelegen-

heid vinden om met vrucht van de mortieren gebruik te maken, daar men ze eensdeels tot het werpen van lichtkogels, en anderdeels tot het werpen van bommen gebruikt; voor het eerstgezegde doel zijn de middelbare kalibers voldoende, terwijl voor het laatste, behalve deze kalibers, vooral de kleine kunnen gebruikt worden, uithoofde van de mindere hoeveelheid munitie en het geringer getal bedienings-manschap, alsmede uithoofde hunne plaatsing gemakkelijker is, terwijl zij toch volmaakt dezelfde werking doen. Deze mortieren zullen op de facen der bastions, waar slechts gelegenheid is, aan den voet van den walgang geplaatst worden, en slechts middelbare, bij uitsluiting voor het werpen van bommen bestemde kalibers, kunnen met voordeel ook op de courtinen hunne plaats vinden.

Ten slotte zij ons nog de opmerking vergund, dat wanneer de bestorming slechts daarin met den overval overeenkomt, dat zij van de verrassing der bezetting voordeel tracht te trekken, en de plaats met geweld zoekt magtig te worden, zonder den langzamer, maar zekerder tot het doel leidenden gang van den geregelden aanval te kiezen — men ook bij de verdedigingsmaatregelen tegen de bestorming, aan den eenen kant de verrassing zoekt te verhinderen, terwijl aan den anderen kant de te nemen maatregelen steeds in meer of mindere mate moeten overeenstemmen met die welke men tegen eenen geregelden aanval behoort te nemen, zoodat men dien ten gevolge ook het getal, de soort en de plaatsing van de stukken die men gebruiken wil, steeds meer of min zal moeten regelen naar de in dit opzigt voor de verdediging tegen den geregelden aanval geldende voorschriften.

By den geregelden aanval

vindt de *belegeraar* de vesting op de opgegevene wijs gewa- pend en de verdere, hier ter plaatse niet behoorende, voorbereidende maatregelen tot eene krachtadige verdediging hare voltooiing min of meer nabij; er moet hem derhalve alles aan gelegen zijn, om de voltooiing dezer verdedigingsmaatregelen, onverschillig of zij tot het vak van den artillerist of van den ingenieur behooren, zooveel mogelijk te vernielen en te vertragen, vervolgens het overwigt op de artillerie der vesting te bevechten, welke de vordering van zijnen aanvallenden arbeid thans de grootste, dikwijls de eenige hinderpalen tegenstelt. Deze taak volvoert de belegerings-artillerie des te volkomener, hoe vroeger en hoe werkzamer zij het vuur tegen de vesting kan rigten; in beide opzigten is de beoogde werking het gemakkelijkst te verkrijgen door ricochet-, worp- en enfileer-batterijen.

Alle drie deze soorten van batterijen hebben het voordeel dat zij meest in den grond gegraven gebouwd worden, in het

geheel geene, of niet geheel uitgesnedene schietgaten behoeven, alzoo met besteding van weinig tijd, materialen en arbeid kunnen hersteld worden, terwijl de flankerende plaatsing van het geschut in de ricochet- en enfileer-batterijen, aan deze een wezenlijk overwigt geeft op het geschut, dat op de voor de bestrijking strekkende lijnen der vesting geplaatst is, terwijl eindelijk de mortieren, daar zij door de schietgaten niet gehinderd worden om de rigting van hun vuur naar willekeur te veranderen, het tegenwoordig, vooral belangrijk toeschijnend voordeel opleveren, om het vuur van een groot getal derzelve, tegen zekere bepaalde punten te concentreren, en daardoor de werking der overige batterijen aanmerkelijk te verhoogen en zelfs te vervangen.

De *ricochet-batterijen* voldoen het best aan hare bestemming wanneer zij zich niet bepalen om slechts de stukken te treffen die tusschen de traversen van de te bericochetteren lijn geplaatst zijn, maar tevens de traversen zelve pogen te vernielen en de verdedigings-artillerie daardoor de mogelijkheid te benemen, zich ook slechts met enkele stukken achter deze traversen staande te houden.

Zowel in het eene als in het andere geval, doen holle projectielen meer nut dan volle kogels, aangezien de, uithoofde der beoogde werking, steeds zwakke lading der kanonnen, met de lengte van het stuk in eene zoo groote onevenredigheid staat, dat de waarschijnlijke kans van treffen, alsmede de percussiekracht der volle kogels ontoereikend schijnt.

Zullen de holle projectielen door hun springen de traversen vernielen, dan moeten zij tot op eene zekere, door hunne springwerking vereischte diepte, in dezelve dringen; deze diepte hangt echter eensdeels weder af van de lading en de elevatie, anderdeels van het gewigt des projectiels. Wanneer derhalve de lading zwakker en de elevatie hooger worden moet, hoe nader, hooger en korter de te bericochetteren lijn is; wanneer het ricochetteren onder zulke omstandigheden, meer en meer de eigenschappen van het werpen aanneemt, zal men steeds van des te korter geschut gebruik moeten maken, hoe zwakker de lading en hoe hooger de elevatie worden moet; en te langer, hoe meer de tegenovergestelde omstandigheden plaats grijpen. Naar aanleiding hiervan moeten alzoo mortieren, houwitsers en korte 24ponders voor het ricochetteren gebruikt worden, en wanneer van dezelfde geschutsoort — hier bepaaldelijk voor de grootere springwerking van de projectielen — het grootere kaliber de voorkeur verdient, zal men, zoolang men tevens de vernieling van de traversen op het oog heeft, vooral gebruiken den 25ponder mortier, den 23ponder houwitsers en den korten 24ponder; dáár waar integendeel die werking niet in aanmerking komt, zullen ook kleinere mortier- en houwitsers-kalibers voldoende zijn.

Op zeer weinige uitzonderingen na, zal men intusschen bij het ricochetteren even zoowel de traversen zoeken te vernielen als het daartusschen geplaatst geschut, enz.; men zal derhalve doorgaans wel doen, ten einde geen kostbaardere middelen dan het onderhavig doel vereischt, aan te wenden, wanneer men de ricochet-batterijen met verschillende geschutsoorten of kalibers wapent, en in alle geval de ricochet-stukken ondersteunt door eenige daarneven geplaatste mortieren van het kaliber dat de afstand vereischt.

Wat het getal stukken betreft dat men in de ricochet-batterijen behoort te plaatsen, het is duidelijk, dat wanneer men, zooals in den aard der zaak ligt, vooral slechts de werking van den eersten aanslag van het treffend projectiel in rekening kan brengen, deze batterijen met 6—8 en zelfs met meer stukken gewapend kunnen worden. Plaatst men echter in iedere ricochet-batterij ook maar slechts twee mortieren, gebruikt men voor de bedoelde batterijen steeds de meest werking doende geschutsoorten en kalibers, dan zullen de 5—4 eigenlijke ricochetstukken te eerder voldoende zijn, als men, bij dezelfde besteding van middelen, daardoor in staat gesteld wordt om verscheidene lijnen der vesting gelijktijdig te kunnen bericochetteren, 't geen in alle geval meer strooken zal met de bestaande omstandigheden, dan een vuur dat wel krachtadiger, maar slechts tegen weinige lijnen van de vesting gericht is.

De *worpsbatterijen* worden gebruikt:

a. tot het doen instorten van bomvrije batterijen, reduits, caponnières, magazijnen, enz.

Reeds de opnoeming dezer beveiligingen en bergplaatsen, doet gevoelen, dat men van het bij ons in gebruik zijnde grootste mortier-kaliber, den 50ponder, geen groote uitwerking tegen haar verwachten kan, en dat men het beoogde doel, zoo het in 't algemeen bereikbaar is, slechts zal kunnen verkrijgen door een aanzienlijk getal geworpen bommen, die echter duurder zijn en minder uitwerken dan een half zoo groot getal worpen met nog eens zoo zware bommen.

Moet men zich echter van het 50pounds kaliber, als het grootste bestaande, bedienen, dan zal men om de opgegevene redenen steeds 5—6 zoodanige mortieren in eene batterij moeten vereenigen, om een zoo levendig vuur te onderhouden, dat het den verdediger onmogelijk wordt de door eene bom aangerigte schade te herstellen vóór dat een tweede bom treft.

Deze batterijen liggen op of nabij de kapitalen der werken waarin zich dergelijke bedekte ruimten bevinden, ten ware de terreingesteldheid haren bouw op andere punten meer begunstigde.

Slaat men acht op de groote kostbaarheid harer munitie, de geringe trefkaps op zulk een klein doel, als waarvan hier

spraak is, 't welk men buitendien doorgaans niet zien kan, op de daaruit voortvloeiende onmogelijkheid om de werking der worpen na te gaan en ze dienovereenkomstig te verbeteren, dan komt het onraadzaam voor, om deze batterijen op den gewonen afstand der eerste parallel in dezelve te bouwen. Bewaart men echter deze zware mortier-batterijen voor de tweede, en nog beter voor de derde parallel, dan kan men niet alleen eene betere werking verwachten, maar heeft men ook, in weêrwil van de vereischte hooge elevatiën, onder welke men werpen moet, minder de spoedige vernieling der affuiten en kanonnen te duchten, welke maar al te schielijk plaats heeft bij grootere worpsafstanden, ten gevolge der sterkere ladingen.

b) Ter ondersteuning van de werking der ricochet- en demonteer-batterijen, en des noodig ter vervanging van dezelve tegen zulke gedeelten der bevestiging, welke men door de eerstgemelde batterijen niet treffen kan, 't zij uit hoofde van de ligging dezer gedeelten der bevestiging, zooals bepaaldelijk flanken en courtinen, of uithoofde der gesteldheid van het voorliggend terrein, hetwelk de bouw van ricochet- en demonteer-batterijen niet vergunt.

De mortieren moeten hier strekken om het geschut te demontieren, de bedieningsmanschap, de arbeiders en de infanterie-bezetting buiten gevecht te stellen, eindelijk om de borstweringen te vernielen.

Wat in de eerste plaats het vernielen der aarden borstweringen door het werpen van bommen betreft, daartoe worden bommen van een aanzienlijk gewigt vereischt, die ten minste omtrent een paar voeten diep in den grond dringen en dan springen, eene werking welke men onder gewone omstandigheden van de 25ponder bommen mag verwachten. Let men echter op de geringe diepte van het doel, wanneer men zich evenwijdig met de borstwering, en op hare geringe breedte wanneer men zich in hare verlenging plaatst, dan kan de waarschijnlijkheid van treffen slechts gering zijn en zou het uitsluitend gebruik van de kostbare 25ponder mortier-munitie, voor dit oogmerk in geenen deele te billijken zijn. De vernieling der aarden borstweringen door het werpen van bommen, zal derhalve slechts als eene, in bijzondere gevallen, noodige verhooging der overigens beoogde werking van de bommen kunnen in aanmerking komen, doch zal nimmer eene gewigtige reden kunnen zijn voor de keus van het te gebruiken kaliber.

Tegen geschut, affuiten en troepen, kan men de springwerking van de 10pounds en zelfs van de 7pounds bommen, reeds voor voldoende houden, maar op den afstand van 700—800 schreden, waarop de eerste parallel doorgaans geopend wordt, is de 7pounds mortier in 't geheel niet te gebruiken en de tref-

kans met den 10ponder te gering, dan dat men niet zou moeten vreezen, dat het noodige getal worpen uit dezen mortier meer kosten zal veroorzaken om de beoogde werking te weeg te brengen, dan het gebruik van een grooter en meer kracht uitoefenend kaliber.

Men zal derhalve voor het onderhavig doel, in gewone omstandigheden, meer ter zake der waarschijnlijkheid van treffen, dan voor de springwerking der bommen, zich van den 25ponder mortier bedienen.

Plaatst men, zooals boven gezegd is, twee van deze mortieren in iedere ricochet-batterij, welke van hier de face en respectieve flanken bewerpen, dan zal eene batterij van 4—5 25ponder mortieren, op de kapitalen der aangevallene, alsmede op die der beide nevenliggende ravelijnen gerigt, genoegzaam zijn om de courtinen bezig te houden en, des noodig, zelfs de ricochet-batterijen tegen de neven-ravelijnen te vervangen; zijn de wapenplaatsen van den bedekten weg niet met bomvrije reduits voorzien, dan zullen verder batterijen van 5—4 10ponder mortieren, op de kapitalen der wapenplaatsen van het aanvalsfront en der beide nevenliggende fronten gerigt, bij de groote uitbreiding van het doelwit, voldoende zijn, om het daarstellen van afsnijdingen en anderen fortificatie-arbeid, het verzamelen van troepen tot uitvallen, enz. aldaar te verhinderen of voor 't minst zeer te bemoeijelijken, en alzoo de latere verovering van den bedekten weg voor te bereiden.

Het gebruik der mortieren:

- c) bij het bombardement;
- d) uitsluitend tot het bewerpen van troepen of arbeiders, zal later op de plaats waar het behoort, behandeld worden.

(Het vervolg hierna.)

WEDERLEGGING VAN HET ARTIKEL OVER DE KOLONNE- EN FLANKBEWEGINGEN MET DRIEËN

(Zie *Militaire Spectator*, 11^e Deel, N°. 4.)

C'est avoir fait le bien qu'avoir voulu le faire.
COL. D'HARLEVILLE, L'Optimiste.

Herhaalde redeneringen over de bewegingen met drieën of vieren, kunnen de lezers van den *Militairen Spectator* in het algemeen weinig belang inboezemen, althans nu de zaak van weerszijden reeds genoegzaam ontwikkeld is, om de keuze van een ieder hierin te bepalen; echter vind ik mij verplicht nog eenige bedenkingen in te brengen tegen bovengemeld artikel, wijl door hetzelfde mijn schrijven in N°. 2 van dit deel (Augustus II.) vervat, in sommige opzichten in eenen anderen zin wordt voorgesteld dan mijne bedoeling is geweest. Ik heb aan willen toonen, dat de bewegingen met drieën aan nadeelen onderhevig zijn, die men bij eene gewijzigde toepassing van die met vieren, kan voorkomen; uit het geheele artikel vermeende ik, was duidelijk op te maken, dat ik daarbij de gevoelens der door mij aangehaalde schrijvers, niet onvoorwaardelijk

deel, hetgeen door het laatste gedeelte van het artikel dan ook bevestigd wordt. De gedachte dat deze aanhalingen den schrijver en de lezers van den *Militairen Spectator* zouden kunnen kwetsen, is bij mij niet opgekomen; trouwens, zoo men mij dit ten kwade duidt, zal men slechts eenen stap verder moeten gaan, om een ieder, die zijne denkbeelden openlijk aan den dag brengt, het stilzwijgen op te leggen, uithoofde hij zich aanmatigt meer kennis ten toon te spreiden dan zoovele andere, welligt even verdienstelijke menschen. Nogtans moet ik openlijk bekennen, dat het werkelijk mijn doel is geweest, door gezegde aanhalingen meer autoriteit te bekomen, om hierdoor mijne nog geringe ondervinding te staven of te versterken tegen de beslissende slotrede van den schrijver, vervat in het artikel: *Over de Kolonne- en Flankbewegingen met vieren* (zie N°. 12 van het 10^e deel van dit tijdschrift).

De zwarigheden, die ik reeds opgegeven heb, tegen de bewegingen met drieën, bestaan: 1°. in de dubbele indeeling der pelotons, wijl men bij het op- en afstijgen steeds eene verdeling met evene nummers moet behouden; 2°. in het gemis van eenigen afstand in kolonne tusschen de verschillende afdelingen, waardoor het vlugge inzwenken niet kan bevorderd worden, en zich bij den marsch in kolonne nieuwe zwarigheden opdoen; 3°. in eene meer ingewikkelde beweging bij den afmarsch met tweeën. Deze zwarigheden zullen blijven bestaan, welke afmetingen men het paard ook moge geven, zoolang men aanneemt dat de breedte gelijk is aan een derde der lengte, en alzoo drie paarden een vierkant vormen. Deze bezwaren vervallen bij eene indeeling met vieren, mits men zorg drage dat de afstand (distantie) der gelederen [geen tusschenruimte, zooals de schrijver opgeeft, zie de bepaling van het 14^e artikel van het Provisioneel Reglement van 1813 en van de Algemeene Grondbeginselen van het Onderwijs, 1841] gelijk blijve aan de breedte die men aan het paard toekent. Deze breedte werd door mij op 0,75 gesteld, op grond dat volgens het oude Reglement, de 50 ruiters van een eskadron dragonders ten hoogste 57 passen van 3 voeten besloegen, en dus ieder ruiters 0,695 el; nu wordt aangenomen dat de ruiters de voeling met den beugel, in plaats van met den stevel, behouden; hiertoe kwamen mij 0,035 el tusschenruimte daarenboven voldoende voor; was dezelve grooter, zoo zouden de ruiters het been van het paard verwijderen, om den beugel te zoeken; terwijl de ondervinding mij reeds geleerd heeft, dat groote tusschenruimte bij middelmatige ruiters geen voordeel oplevert, wijl, vooral in versnelde gangen, de zamenhang min of meer verloren gaat en het paard somwijlen eenen slingerenden gang aanneemt, die den ruiters nog meer moeite veroorzaakt in deszelfs besturing; ook moet ik doen opmerken dat het vergrooten der afstanden tusschen de gelederen, door het vermeederen der diepte van het peloton, het vlugge in- en uitzwenken derzelve in het eskadron, in den weg zal staan.

Het afbreken met éenen in kolonne, heb ik niet geheel verworpen; er zullen zich altijd omstandigheden voordoen, waarbij men genoodzaakt wordt om met éenen te marcheren, doch ik heb aangetoond dat deze wijze van afbreken in de meeste gevallen vermeden kan worden, door den marsch met tweeën, zelfs dan nog wanneer de indeeling met drieën geschiedt. De voorslag om met rotten te marcheren, is door mij niet over het hoofd gezien; uit de vergelijking van de opgave der maan-

den waarin de verschillende artikels zijn geschreven, zal men ontwaren dat ik op dat tijdstip nog onkundig was van des schrijvers voorstel. Nu moet ik mij echter ook daartegen verklaren; alle bewegingen uit de flank, komen mij voor met de grondregels der kavallerie te strijden, wijl de reghoek die het paard beslaat, te veel van het vierkant verschilt, om het naar alle zijden te wenden, en de paarden alzoo de vereischte beweegbaarheid missen, om spoedig van de orde van kolonne tot die van bataille over te gaan. Bij het beoordeelen van alle bewegingen, staat mij steeds voor den geest de meestmogelijke eenvoudigheid en snelheid, benevens het wiskundige verband; want tot welk doel kunnen vorderingen leiden die eene wiskundige onmogelijkheid inhouden? Door den marsch uit de flank komt men spoedig in kolonne; doch deze overgang zal nimmer zeer regelmatig plaats hebben, want bij eene wending op de achterhand, waarvan de moeilijkheden met het versnellen der gangen toenemen, zullen de ruiters in kolonne komen met geopende rijen; ditzelfde zal ook plaats hebben indien de ruiters regelmatig vooruitgaande, wenden; laat men hen nu aansluiten, zoo moeten de ruiters van het tweede gelid, bij het in front herstellen, op eenen korten weg hunnen afstand hernemen, en achter die van het eerste gelid inschuiwen, waardoor eene onregelmatigheid van gang ontstaat, die wij dagelijks bij de beoefening van den contramarsch kunnen ontwaren. De formatiën in bataille zullen veel gekunstelder wezen door het inschuiwen van de ruiters van het tweede gelid achter die van het eerste, en het rotsgewijze opmarcheren; evenzoo zal de opmarsch tot drieën of vieren, minder eenvoudig zijn.

Wat het tweede gedeelte van dit artikel betreft, namelijk de plaatsing der beenen van de ruiters; ik kan niet inzien dat dezelve beter geplaatst zullen zijn in het vierkant van drie, dan in dat van vier paarden; daarenboven is bij het opgeven der afmetingen van paarden, steeds verondersteld en zelfs opgegeven, dat zij bereden waren. — Omtrent de wendingen der spullen moet ik nog doen opmerken, dat, wanneer zij regelmatig worden uitgevoerd op het midden, en men het wiskundige verband in de afdeelingen nagaat, al de paarden plaats zullen vinden om hunne beenen neder te zetten, zonder zich te raken; dat men kan vorderen dat deze beweging met evenveel juistheid volbragt worde als de moeilijker op de achterhand, en dat, zoo de grootere bogen die de ruiters beschrijven moeten neven de spil, in dit laatste geval, de inen uitzwenkingen bevorderen, zij ook de snelheid tegenhouden. Vreemd kwam mij nog het verwijt van den schrijver voor, dat ik mij zou hebben laten verblinden door hetgeen wat ik bij de Pruisen heb gezien, en daarna onze kavallerie met vooringenomenheid beoordeel; terwijl ik slechts heb aangetoond dat juist hetgeen ik hen zag uitvoeren, mij gebrekkig in de grondbeginselen voorkomt, en dus heb willen waarschuwen, dat men de bewegingen die bij ons uitgevoerd worden, hoezeer de grenzen der volmaaktheid nog niet bereikt hebben, toch niet verwissle tegen andere die evenzeer nadeelen opleveren. Verder durf ik gerust verklaren dat de bestanddeelen der Pruisische kavallerie die der onze verre overtreffen, en wij in de afrigting nog veel ten achteren zijn, hieromtrent mijne wenschen met die van den schrijver vereenigende, dat goede wil en volharding ons vorderingen op de in-

geslagene baan moge doen maken; terwijl ik hier nog de aanmerking bijvoegen zal, dat, uit de vergelijking door mij gemaakt van de afzonderlijke afrigting bij de Pruisen met die volgens onze voorschriften, men veel meer vergt van onze ruiters en daardoor misschien minder goede uitkomsten verkrijgt; het beeld van den kavallerist in het afzonderlijk gevecht, om zijne tegenpartij pirouetterende, staat ons steeds voor oogen; iets dat men van eenen goeden ruiter zou kunnen vorderen, doch dat zelden behoorlijk verkregen wordt. Niettegenstaande de schrijver de aanmerking maakt, dat slechtgebouwde paarden door de commissiën van remonten niet aangenomen worden, en het verre van mij is, de werkzaamheden van de leden dier commissiën te willen beoordeelen, beweer ik toch dat onze kavallerie rijkunstig slecht bereden is: dat wil zeggen, dat men weinig paarden aantreft, die den natuurlijken aanleg bezitten welken men van een rijpaard verlangt, zoodat om ons gelijk te stellen met mogendheden die de natuur met een beter paardenras begunstigd heeft, wij reeds meer kunde bij onze ruiters moeten veronderstellen, dan bij die onzer naburen; en hoe weinig aanleg en lust voor het paardrijden er bij onze natie bestaat, is genoeg bekend. Nu merke men nog aan, dat de uitvoering van bewegingen voorgeschreven wordt uit de hoogere rijkunst, zooals: het veranderen van hand, in galop blijvende, het kort keeren op het binnen-achterbeen, ook in versnelde gangen, enz., welke bewegingen door onze naburen slechts bij uitzondering van enkele ruiters gevorderd worden, zich daarop beroepende, dat een paard, 't welk de ruiter behoorlijk weet te stellen, en dat op beide handen goed galopeert, ook in staat zal zijn, om, in geval van nood, aan grootere eischen van den ruiter te voldoen, en bovendien evenwigt genoeg zal hebben om eene wending in contragang uit te voeren, zonder gevaar van te storten. Indien men nu deze zoo moeilijke bewegingen deed vervallen — die door middel der gewone hulpen van onze ruiters, op onze, tot nog toe, oorspronkelijk weinig afgerigte en vrij onbuigzame paarden, toch niet behoorlijk kunnen verkregen worden, — zou het onderwijs veel eenvoudiger zijn en men meer tijd kunnen besteden aan de voorbereidende afrigting van man en paard, ten einde een galop te verkrijgen, waarbij het paard werkelijk in evenwigt blijft, maar niet onhandelbaar voorttuimelt.

's Hertogenbosch, December 1842.

v. W...

OVER HET BEREDEN ZIJN VAN DE INFANTERIE-STAF-OFFICIEREN EN ADJUDANTEN.

(Allgemeine Militär-Zeitung, No. 80 en 81, 1842.)

In het kabinetsbevel van Z. M. den Koning van Pruisen, van 2 December 1841, betrekkelijk de on gepaste aanzoecken van sommige officieren, om voorschotten of ondersteuning ter gemoetkoming in geldelijke ongelegenheden, wordt onder anderen gezegd: Wat in 't bijzonder het verlies van paarden betreft, 't welk dikwijls als de oorzaak van ontstane verlegenheden opgegeven wordt, moet ik zekerlijk wenschen, dat de officieren die hunne dienst te paard doen, goede en deugdelijke paarden hebben, maar ik kan geenszins billijken de

daarvoor gedane uitgaven, die het vermogen te bovengaan en slechts veroorzaakt worden door inzonderheid acht te slaan op de schoone gedaante.

Het kan niet onbelangrijk zijn dit onderwerp, te weten: *de officiers-dienstpaarden en hetgeen daartoe verder behoort*, wat nader te onderzoeken; zoowel de bijzondere omstandigheden te overwegen, welke bepaaldelijk het goed bereden zijn van de staf-officieren en de infanterie-adjudanten moeilijk maakt, als de geschikte middelen op te sporen om daarin te voorzien. Bij deze overweging en dit onderzoek van den toestand in Pruisen (als zijde de zaak daar ter spraak gebracht) uitgaande, zal men, aangezien oorzaken en werkingen wel bijna overal gelijk zijn, aan den lezer kunnen overlaten, zelf gevolgtrekkingen voor andere landen te maken, en te beoordeelen of 't geen hier voorgesteld wordt, ook op andere grootere legers zou zijn toe te passen.

Het is eene bekende en wel in alle legers voorkomende daadzaak, dat in de infanterie meestal slechts onbemiddelde officieren dienen, en dat de weinige bemiddelden, wanneer zij door het langzame avancement, het eindelijk tot den kapiteinsrang 1° klasse gebracht hebben, grootendeels het vermogen er bij ingeschoten hebben waarmede zij hunne militaire loopbaan begonnen. Bekend is het ook, dat het traktement van de luitenants der infanterie slechts voor gewone, zeer matige behoeften toereikt, en dat een kapitein 1° klasse (vooral gehuwd zijde, 't geen bij het meerendeel der kapiteins wel het geval is) met zijn, schoon zeer ruim tractement, toch nog maar even toekomt, en er alzoo evenmin aan kan denken om voor de toekomst wat over te leggen, als hij in staat kan zijn tot het doen van buitengewone, zijne gewone inkomsten te bovengaande uitgaven. Verder is het bekend en ligt in den aard der zaak, dat bij de keus van luitenants tot adjudanten en officieren van den staf, evenzeer slechts op verstandelijke, wetenschappelijke bekwaamheid en praktische bruikbaarheid gelet wordt, als bij de bevordering van kapiteins tot majoors (aan goed gedrag wordt hier, als van zelf sprekende, niet gedacht). Bekend is voorts ook het zoo natuurlijk gebrek aan paardenkennis, aan gewoone en gemak in het rijden, en aan gemeenzaamheid in den paardenhandel (deze zoo moeilijke en gevaarlijke zaak, die den onervarenen steeds verlies aanbrengt), welke bij de meeste infanterie-officieren bestaat wanneer zij door eene andere dienstbetrekking bereden moeten zijn; zoo is het eindelijk ook bekend, dat het uiterst moeilijk is juist voor de infanterie-dienst geschikte paarden te vinden, en dat voor de zoodanige dikwijls eigenschappen moeten betaald worden, die onverschillig kunnen zijn voor iederen anderen ruiter en eigenaar van paarden. Aan deze bekende zaken nu enkel herinnerd hebbende, zal men ook nog als bekend mogen onderstellen, dat, behalve de paarden die voor de remonte-dépôts van het leger in het land worden opgekocht, ook het buitenland welligt nog meer paarden uit het land trekt (vooral Frankrijk, België en Holland, ja zelfs zouden, naar ooggetuigen verzekeren, vele paarden van pruisisch ras, bij de oostenrijksche kavallerie gereden worden), dat de prijzen der paarden daardoor in de provinciën die ze opleveren, tot een buitengewoon hoogen prijs gestegen, en in de andere provincie bijna niet te bekomen zijn; en eindelijk dat de bereden infanterie-officieren, in deze laatste provinciën garnizoen hou-

dende, hunne paarden of uit eerstgezegde provinciën met veel onkosten en dus dubbel duur bekomen, of van paardenhandelaars enz., moeten koopen, 't geen deze veil hebben. Nu weet men tevens dat de handel met paardenkoopers en joden een zeer gevaarlijke zaak, en die met kavallerie-officieren zeer kostbaar is, daar de laatsten ('t geen hun niet euvel te duiden is) de moeite van het toerijden, de moeilijkheid der vervanging en vroeger geleden verliezen mede in rekening brengen, en een en ander gaarne den infanterie-officier laten betalen. Ook weet men eindelijk, dat de meeste te koop komende kavallerie-officierspaarden, lang uitgediende dienstpaarden zijn, die alzoo het negende jaar — deze bedenkelijke leeftijd, en waaronder ook 15 tot 18jarige paarden doorgaan — voorbij zijn, en nadat zij vele jaren voor het front van een kavallerie-regiment hebben dienst gedaan, alsmede hunne beenen voor vele wedrennen en vermaaktogten geleend hebben, slechts in zeldzame gevallen nog tot een lang dienstgebruik in staat zijn, zoodat de infanterie-officier, die een zoodanig geoeftend en veel gereden paard koopt, reeds na weinige jaren aan deszelfs vervanging denken moet. Wat hem, den infanterist, nu voor zulk een paard geboden en werkelijk betaald wordt, is gewoonlijk nauwelijks voldoende om de loopende onkosten te dekken die hij gedurende den gebruiktijd gehad heeft. Zoo duur de aankoop is, zoo overdreven de goede hoedanigheden van het paard moeten betaald worden, even' groote spotprijzen geldt het bij den verkoop, even gering is het dier dan in de hand van den infanterist geworden. — Doch, gaan wij na deze voorafgaande herinneringen en algemeene beschouwingen, meer bepaald tot de behandeling der zaak over.

Een geheel onbemiddelde luitenant, maar wien velerhande talenten en een uitstekend gedrag onderscheiden, wordt door zijnen regiments-kommandant tot de betrekking van bataillons- of zelfs van regiments-adjudant gekozen. De gekozene gevoelt zich door dit bewijs van vertrouwen en welwillendheid vereerd; hij ziet in de hem toegedachte betrekking een middel tot uitbreiding en vermeerdering zijner militaire volmaking, houdt haar ook voor den eersten stap tot eene spoediger bevordering en neemt haar alzoo met erkentelijkheid en blijdschap aan. Nu heeft hij echter een paard noodig, benevens het daarbij behoorende tuig en stalgereedschap, ook zal hem het rijkunstig onderrigt verscheidene maanden lang eene niet onbelangrijke som kosten (slechts weinigen viel dit onderrigt in vroegeren tijd ten deel, en nog geringer is het getal dergenen wien de rijkunst bijbleef, daar, gelijk bekend is, om zeker te rijden, eene bestendige oefening wordt vereischt). De koopprijs van het juist nog maar middelmatige paard, is meestal niet beneden de 25 tot 50 Louis d'or; hij kan, bij wijze van voorschot, tot 100 Thaler uit het officiers-ondersteuningsfonds van zijn troepengedeelte, tegen maandelijksche korting, bekomen; wat daarboven is, moet hij, de onbemiddelde, op eene andere wijs, tegen hoogen interest of andere bezwarende voorwaarden opnemen. De ongeregeldeheid in zijne finantien begint dus voor hem op 't oogenblik waarop hij in eene betrekking wordt geplaatst die hem boven velen zijner kameraden onderscheidt, die hem aanzien en voordeel moet geven. De adjudanten-toelaag is nauwelijks toereikend voor gezegde terugbetalingen, voor de kosten van het rijkunstig onderrigt, onderhoud van zadeltuig, enz., of is zelfs onvoldoende, en, heeft dit eenmaal

plaats, dan is eene herstelling van het verbroken financiële evenwigt naauwlijks, *doch wordt volstrekt onmogelyk, wanneer in den loop van den adjudants-diensttyd, herhaalde ongelukken en verlies aan paarden voorkomen*, waarvoor de door den Staat verleende schadevergoedingen uit het ondersteunings- of remontefonds, natuurlijk ontoereikend zijn. — Op gelijke wijs en uit dezelfde oorzaak komen de luitenants der infanterie, die bij den generalen staf overgeplaatst, of aan de hoogere troepenbevelhebbers worden toegevoegd, als: brigade-, divisie- en korps-adjudanten, met opzigt tot hunne finantien in het ongerede. De betrekking en de dienst dezer officieren brengen mede, dat zij 2 à 3 paarden houden; de Staat geeft hun wel is waar een paard, of de remonteprys in geld; doch het door den Staat gegeven paard komt uit het remonte-depôt, is zeer jong en ongeoeffend, moet ten minste nog een jaar lang afgerigt en natuurlijk zoolang onderhouden worden, alvorens het wezenlyk voor het gebruik geschikt is, veroorzaakt zijnen bezitter daardoor nog zulke aanzienlijke uitgaven, dat het voordeel 't welk hij door het bekomen van zoodanig paard verkrijgt, hoeveel het op zich-zelf ook behoort gewaardeerd te worden, toch voor de helft kan geacht worden zijne waarde te verliezen; wat het geld betreft, het is ontoereikend om zich een goed rijpaard aan te schaffen, zoodat de officier, die zijne nieuwe dienst naar behooren wil waarnemen en daartoe met goede deugdelijke paarden voorzien zijn, zijne toevlugt tot leeningen moet nemen, ingeval hij niet bemiddeld genoeg is om de aankoopgelden uit zijne eigene zak te betalen. — Het ligt in den aard der zaak, dat de financiële achteruitgang, die reeds in den rang van luitenant is ontstaan, steeds grooter worden moet, wanneer de bevordering tot kapitein, en daarmee eene genoegzame pecuniële verbetering lang op zich laten wachten, en ongelukken tot eene gestadige verwisseling van paarden aanleiding geven, weshalve men dien toestand den officier tot geen verwijt zou kunnen doen strekken, ten ware hij, door voedsel te geven aan kostbare neigingen en hartsogten, zijn schuldenlast ligtzinnig vergroot.

Het is even natuurlijk, dat kapiteins, die tot staf-officieren bevorderd worden, in dergelijke verlegenheden geraken. Een staf-officierspaard van de infanterie moet, gelijk bekend is, eigenschappen bezitten die men maar zelden in een en hetzelfde dier vereenigd vindt, en die dikwijls even duur moeten betaald worden, als het paard op zich-zelf. In paardenrijke streken zal men moeijelijk beneden de 40 Louis d'or een zoodanig bruikbaar dier kunnen vinden; in streken schaars van paarden voorzien, zullen zelfs 50, dikwijls 60 Louis d'or naauwelijks genoeg zijn. Welk eene verbazende uitgave is dit niet voor een man, die welligt eene talrijke familie en geen ander inkomen dan zijn traktement heeft, dat slechts even genoegzaam was om de zijnen in den stand dien zijn rang medebrengt, te onderhouden! Was de bevorderde de oudste of tweede van zijnen vroegeren (kapiteins-) rang, dan moest hij zich reeds in deze betrekking in 't bezit van een paard stellen, doch was dit niet het geval, en wordt de officier die buiten zijne beurt bevorderd wordt, gelijktijdig naar een ander, dikwijls verafgelegen troepengedeelte verplaatst (zooals het tegenwoordig stelsel dat medebrengt), dan is het gemakkelijck te verklaren, hoe zoodanig officier, zelfs bij het grootst mogelijk overleg, dadelijk in verlegenheid geraken en deze

zich bestendigen kan, wanneer hij in den loop van zijn' diensttijd als staf-officier meermalen wordt verplaatst, wanneer hem huislijke rampen of verlies van paarden treffen, welke laatste steeds moeijelijker te vervangen zijn, hoe ouder de staf-officier wordt en hoe meer hij bij den wederaankoop van paarden, tevens op zijne eigene lichaamsgesteldheid acht moet slaan. — Men zal moeten erkennen dat de kavallerie- en artillerie-officier, alhoewel ook en dikwijls nog meer aan dergelijke verliezen en daaruit ontstane verlegenheden blootgesteld, toch niet dezelfde belangstelling ten deze verdient als de bereden infanterie-officier. De kavallerie-officier wijdt zich *uit eigene beweging* aan zijn wapen, waarin hij zonder vermogen niet treden kan, verkrijgt terstond bij zijne bevordering tot officier (wanneer hij namelijk in werkelijke dienst komt) een dienstpaard, kan dit tegen een reeds bearbeid regimentspaard verruilen, wordt alle vijf jaren in 't bezit van zoodanig paard gesteld, en verkrijgt bij zijne bevordering tot ritmeester en later tot staf-officier, in beide betrekkingen 120 en 100 Rthlr. meer jaarlijksch traktement dan de infanterie-officier van gelijken rang, welk meer bedrag gemakkelijck de onkosten voor paarden, enz., goedmaakt, die de kavallerie-officier, uithoofde zijner dienstbetrekking moet maken. — Ook de staf-officieren en de kapiteins der artillerie, daar zij het kavallerie-traktement van hunnen rang bekomen, en dus met de ritmeesters en majoors der kavallerie gelijk te stellen zijn, verkeeren niet in den ongunstigen toestand der infanterie-officieren.

Ongetwijfeld is en wordt er in geen Staat meer voor de bereden officieren gedaan dan in Pruisen. Wij weten niet dat elders iets van dien aard bestaat, zooals: dat de dienstpaarden der kavallerie en rijdende artillerie, na vijfjarig gebruik, het volkomen eigendom hunner bezitters worden, en de jonge remontepaarden bij hunne indienststelling tegen voor de dienst bruikbare regimentspaarden mogen geruild worden; wij weten niet dat men elders aan de uit de infanterie bij den generalen staf overgeplaatste en tot hooge adjudanten-betrekkingen geroepene luitenants, insgelijks dergelijke dienstpaarden geeft, die eveneens na vijfjarig gebruik hun eigendom worden (deze mogen echter niet tegen regimentspaarden verruild worden, waardoor de kavallerie-officieren zich ook hier in het voordeel bevinden); wij weten ook niet, dat men elders aan de adjudanten der regimenten infanterie en bataillons, uit 's lands kas aanzienlijke voorschotten, en in sommige gevallen zelfs gratificatiën voor den aankoop van paarden geeft; slechts weinige legers kennen wij ook, waarin, zooals bij het pruisische, aan verscheidene kapiteins bij ieder regiment infanterie (aan de beide oudste en de drie tirailleur-kapiteins) rations fourage gegeven worden, welke hen in de mogelijkheid stellen rijpaarden te onderhouden, en voor hen een middel te meer zijn, om zich tot hunne toekomstige betrekking van staf-officier voor te bereiden; eindelijk kennen wij ook geen leger, waarbij de kavallerie-officieren, de hooge infanterie-staf-officieren, de generaals en hun stafpersoneel (adjudanten en officieren van den generalen staf) zoo rijkelijck met rations toelagen bedeed zijn als in het pruisische. Evenzeer als dit alles, is het ook buiten twijfel, dat de hoofd-officieren van het pruisische leger (van den rang van kapitein en ritmeester 1ste klasse opwaarts) rijkelijcker dan in eenig ander leger bezoldigd zijn. Ondankbaar en onredelijck zou het derhalve zijn, om voor hen van

wie hier gesproken is, meer offers aan geldelijke ondersteuning en voorschotten, traktement-verhoogingen, enz., van den lande te vergen; zulks zal ook evenmin iemand in de gedachte komen als de Staat dergelijke onbillijke vorderingen in 't minst zou willen gehoor geven. Maar voorzeker zal de Staat gaarne de hand willen leenen tegen woeker, tot beperking van bedriegelijken handel, en ter voorkoming van finantiëlen achteruitgang, ontstaande door buiten schuld overkomen ongelukken met paarden; het komt er slechts op aan een middel aan te wijzen, waarvan de uitvoering den Staat gemakkelijk valt, zonder opofferingen te vorderen, en dat tevens voor de officieren het meest gewenschte is.

In Oostenrijk bestaat, gelijk wij onlangs in een belangrijk werk lazen (1), eene inrigting, strekkende om infanterie-staf-officieren voor den laagstmogelijken prijs, met welgebouwde en deugdelijke paarden te voorzien. Deze paarden worden in een genoegzaam getal uit 's lands stoeterijen genomen, te Salzburg in een depôt vereenigd, aldaar door bekwame kavallerie-officieren (het militaire rij- en afrigtings-instituut) voor hunne toekomstige bestemming afgerigt, en daarna ter verkoop aan gedachte officieren beschikbaar gesteld. Ieder staf-officier heeft het regt op zoodanigen aankoop. Zijn daartoe gedaan aanzoek komt langs den officiëlen weg tot het bestuur van gezegd instituut, hetwelk er nu zooveel mogelijk gevolg aan geeft. De verzoeker geeft op, of hij een geoefend of ongeefend ruiter zij, of hij van groote of kleine gestalte, ligt of zwaar is, kortom, hij geeft alle eigenschappen op, die voor de keus des paards ten zijnen behoeve, in aanmerking komen. Het voor hem gekozen paard wordt dan door een vertrouwd kavallerist tot in zijne garnizoensplaats gebracht, was die ook op het verwijderst punt van het groot keizerrijk gelegen. De prijs van zoodanig dienstvaard zou, naar de aangehaalde schrijver zegt, de som van 160 Weener guldens niet te boven gaan! Zoodanige inrigting nu, naar men ten minste onderstellen mag, zou niet alleen in Pruisen, maar in 't algemeen in alle groote Staten zijn tot stand te brengen, welke in hun eigen land de middelen voor de remonte van het leger bezitten, of bijzondere militaire rijsscholen of kavallerie-regimenten heeft, waar de paarden voor de krijgsvaard afgerigt worden. In Pruisen bijv. zou voor de infanterie-staf-officieren het instituut van het leer-eskadron te Berlijn datgeen kunnen worden, wat voor de oostenrijksche officieren het rij- en afrigtings-instituut te Salzburg is. De taak van het gezegd eskadron is, gelijk bekend is, om jaarlijks een aantal officieren en onder-officieren der kavallerie en rijdende artillerie tot onderwijzers te vormen, niet alleen voor de dienst der ruiterij, maar ook voor de afrigting van paarden, en tot dit laatstgenoemd einde wordt aan hetzelfde jaarlijks een zeker getal remonte-paarden gegeven. *Deze remonte-paarden nu moest men, na de afrigting, ter beschikking stellen van zoodanige kapiteins der infanterie, die tot staf-officieren bevorderd worden en blykbaar niet in staat zyn zich langs een anderen weg de noodige dienstvaarden aan te schaffen, alsmede van zoodanige staf-officieren der infanterie, die buiten hunne schuld paarden hebben verlo-*

ren, en by den wederaankoop eene geldelyke tegemoetkoming behoeven. Daar, naar aanleiding van het kabinetsbevel van 2 December 1841, slechts op de goede hoedanigheid en deugdelijkheid der paarden, maar niet op uitwendige gedaante moet gezien worden, zoo zullen de gezegde paarden aan eerstgemelden eisch bestendig, en aan den laatstgemelden zeer dikwijls voldoen, daar de paarden van de garde-kavallerie en van het leer-eskadron meest allen welgebouwd zijn. De prijs van zoodanig paard zou niet hooger dan 50 à 55 Louis d'or komen, wanneer het land, behalve den gemiddelden remonteprijs, ook nog, gelijk billijk is, de kosten van voeding in het remonte-depôt mede in rekening brengt, daar men niet verlangen kan dat het land bij dezen maatregel zou verliezen. Het leer-eskadron van zijn kant, zou door de menigvuldige paardenverwisseling nog meer gelegenheid bekomen om zijne kweekelingen veel ongeefende paarden ter behandeling te geven, en hen door derzelver vorming des te geschikter in de afrigtingskunst te maken. Rekent men dat gemiddeld 40 paarden van het leer-eskadron op deze wijs jaarlijks naar het leger gingen, zoo zou dit omtrent een derde van deszelfs sterkte zijn, een getal dat voor een regiments-eskadron gewis verbaazend veel en niet af te leveren zou zijn, maar waartoe wel in staat zou wezen eene leerschool, die wel is waar den naam van eskadron voert, maar met betrekking tot taktische eenheid en zelfstandigheid, slechts op het paradeplein figureert, doch ter zake zijner bestemming aan geen bepaald getal hoofden kan gebonden wezen. Men zou ook, met betrekking tot deszelfs bovenvermelde verdere strekking, het getal paarden zeer gevoeglijk kunnen vermeerderen, zonder de kosten van onderhoud van belang te vergrooten, daar het wel onverschillig zal zijn, of de paarden in de remonte-depôts, of bij een bepaald troepengedeelte verpleegd worden, in zoover namelijk de kooper (zooals boven aangemerkt is) de kosten van onderhoud, benevens den remonteprijs moet betalen. Wat nu de koopsom betreft, die wij op ten hoogste 50 tot 55 Louis d'or berekend hebben, wij vermeenen dat ieder kapitein en ieder staf-officier haar gaarne zal willen betalen voor een goed afgerigt, vertrouwd, gezond en nog jong paard (van 6 à 7 jaren) en den Staat van ganser harte dank zal weten voor eene weldaad, die hem vrijwaren zou van de bedriegerijen en kunstgrepen der paardenhandelaars, en alzoo menig kloek en braaf officier zou behoeden voor een finantieel verderf, waaruit dikwijle een morele ondergang ontstaat. Ook had de Staat bij zoodanige handeling een verder middel in de hand, om eenige, vooral bijzonder daartoe in aanmerking komende personen, zijne welwillendheid te betoonen, door niet de volle koopsom op eens te verlangen, maar ze in zekere termijnen van zijn traktement in te houden, opdat deze, ingeval hij zich namelijk in zoo bekrompen omstandigheden bevond, niet genoodzaakt wordt zijne toevlugt tot woekeraars te nemen.

Nadat alzoo voor de kapiteins en majoors der infanterie een voorzeker doelmatig middel gevonden is om hen bereden te maken en bereden te houden, en er nog slechts bij te voegen is, dat het transport der paarden kan geschieden, 't zij door de manschappen die van het leer-eskadron naar hunne regimenten terugkeeren, of bij wijze van algemeen bevel, door gekommandeerden van dit eskadron, welke de paarden naar zulk punt zouden moeten transporteren, waar de kooper ze

(1) Cartons aus die Reise-Mappe eines deutschen Touristen. Gesammelt und herausgegeben von K. von HALLBRONNER; 2 Bde. Stuttgart und Tübingen 1837.

onverschillig of zijne echtgenoot, al dan niet, zonder minderjarige kinderen na te laten, vóór dat tijdstip, mogt komen te overlijden.

Art. 7. Dat, indien een officier deelgenoot mogt komen te overlijden, voor en aler de, bij art. 3, bedoelde inleggelden mogten zijn afbetaald, het deswegens alsdan nog verschuldigde, door eene korting van tien percent op het pensioen zijner weduwe, of op de onderstand-gelden zijner kinderen zal worden ingehouden, aanvang nemende met het kwartaal volgende op dat, waarin de officier deelgenoot is overleden.

Art. 8. Dat de inleggelden bij § a van art. 4 en bij art. 5 van dit besluit bedoeld, voor de officieren tot het leger in de West-Indie behoorende, een en een halfmaal het, bij die artikelen, bedoeld bedrag zullen belooopen.

Art. 9. Dat, aanvang nemende met den 1sten Januarij aanstaande, de tegenwoordige officieren deelgenooten eene doorloopende contributie aan de weduwen- en weezen-kas zullen betalen, van twee en een half ten honderd van het, door hen, op dat tijdstip of later, genoten wordend tractement of pensioen; tot aan het overlijden hunner echtgenoot, indien er geene kinderen, beneden den ouderdom van achttien jaren, uit het huwelijk aanwezig zijn, of tot het tijdstip, waarop het jongste kind dien ouderdom zal hebben bereikt; terwijl die officieren, welke nog gelden, wegens tien- en vijftjarige fournissement, aan genoemde kas verschuldigd zijn, het deswegens verschuldigde nog daarenboven, op de gewone wijze, zullen moeten afbetalen.

Art. 10. Dat de tegenwoordige deelgenooten, die krachtens art. 2 van het besluit van den 17^{den} Julij 1834, n°. 100, op nieuw ten tweede male, de tienjarige contributie moeten voldoen, alleen de doorloopende contributie, bij art. 9 van het tegenwoordig besluit bedoeld, voor hun laatste huwelijk zullen betalen en dus niet voor het vroegere.

Art. 11. Dat, indien een der tegenwoordige officieren deelgenooten aan de weduwen- en weezen-kas, niet genegen mogt zijn, om de doorloopende contributie bij art. 9 van dit besluit omschreven, aan de kas te betalen, aan zijne eventueel na te laten weduwe of kinderen, slechts het drie vierde gedeelte van het pensioen of van de onderstandgelden zal worden toegekend, waarop zij, overeenkomstig zijne tegenwoordige bijdrage, aanspraak zouden kunnen maken.

Art. 12. Dat de bepaling in art. 8 van het besluit van den 14^{den} Januarij 1813, n°. 29, vervat, welke voor de officieren, die vóór den 17^{den} Julij 1834 zijn gehuwd, nog van kracht is, bij deze wordt ingetrokken, en alle restituten, welke op grond van dat artikel mogten zijn verleend, met den 1sten Januarij aanstaande zullen ophouden.

Art. 13. Dat met wijziging van art. 16 van het besluit van den 14^{den} Januarij 1813, n°. 29, voor begraveniskosten voor een' Officier deelgenoot, onverschillig welken rang hij bekleedde, eene som van honderd gulden (f 100) zal worden uitbetaald.

Art. 14. Dat, indien een Officier deelgenoot bij het leger in Oost-Indie wordt overgeplaatst, aan de weduwen en weezen-kas, daar te lande, het bedrag zal worden overgemaakt, dat door hem, om zijne weduwe bij zijn overlijden het pensioen te verzekeren, wegens tien- of vijf-jarig fournissement of voor inleggelden, is betaald; doch dat, daarentegen een gehuwd Officier, die van het Oost-Indisch leger bij dat hier te lande wordt overgeplaatst en verlangt onder de deelgenooten aan de weduwen en weezen-kas voor de Officiëren van de Landmagt te worden opgenomen, verplicht zal zijn om overeenkomstig de bepalingen, in art. 4 van het tegenwoordig besluit vervat, bij te dragen, waarop echter in mindering zal strekken, hetgeen door hem te dier zake in Oost-Indie mogt zijn betaald, en dat ten behoeve van gezegde kas wordt overgemaakt.

Art. 15. Dat, met wijziging van het bepaalde bij art. 17 van het besluit van den 14^{den} Januarij 1813, n°. 29, en van art. 3 van dat van den 17^{den} Julij 1834, n°. 100, voortaan alleen aan een' Officier deelgenoot, die niet op zijn verzoek zijne demissie bekomt, of ten gevolge van een onteerend vonnis uit de dienst verwijderd wordt, de som, welke hij voor tien en vijfjarig fournissement of inleggelden heeft bijgedragen, zal worden terug betaald.

Art. 16. Dat met wijziging van het bepaalde bij § 1 van het besluit van den 14^{den} Maart 1816, n°. 113, het pensioen aan de weduwe van een' Officier van Gezondheid of Apotheker van de 3de klasse of van een' Adjunct Paarden-arts, toe te kennen, voortaan drie honderd gulden (f 300) zal belooopen, indien hunne echtgenooten overeenkomstig de bepalingen, in dit besluit vervat, daartoe hebben bijgedragen.

Art. 17. Dat de verleende onderstand-gelden ten behoeve der kinderen van eene hertrouwde weduwe, die zich bij het aangaan van een nieuw huwelijk, op grond der bepaling, vervat in art. 6 van het besluit van den 17^{den} Julij 1834, n°. 100, het terug bekomen van pensioen, na het overlijden van haren lateren echtgenoot, had verzekerd, zullen ophouden met den dag, waarop de weduwe weder in haar vorig pensioen wordt hersteld.

Art. 18. Dat het pensioen eener weduwe, buiten de gevallen van hertrouwen, van overlijden of van verblijf houden buiten 's lands, zonder de vereischte toestemming, ook zal ophouden of vervallen:

a. Wanneer zij tot eene onteerende straf mogt veroordeeld worden, met dien verstande echter, dat, indien zij kinderen beneden den ouderdom van achttien jaren mogt hebben bij den man, ten gevolge van wiens overlijden zij pensioen trekt, ten behoeve van dezen, onderstandgelden zullen worden verleend.

Ingeval van gratie of rehabilitatie, wordt zij weder in het genot van pensioen hersteld, echter zonder rappel over den tijd, gedurende welken het vonnis van kracht is geweest, terwijl de eventueel verleende onderstandgelden alsdan zullen ophouden.

b. Als het pensioen gedurende twee achtereenvolgende jaren niet is ingevorderd.

Art. 19. Dat voortaan geen verlof aan de weduwen zal worden verleend, om het door haar uit de weduwen en weezen-kas genoten wordend pensioen, zonder korting van één derde buiten 's lands te verteren.

Art. 20. Dat de Amanuensis en Kassier van de Directie der Weduwen en Weezen-kas voor de Officiëren van de Landmagt voortaan alléén den titel van Amanuensis zal voeren.

Art. 21. Dat de bepalingen in dit besluit vervat, voor zoo veel dit niet hiervoren is omschreven, met den 1sten Januarij aanstaande van kracht zullen zijn.

Onze Directeur-Generaal van Oorlog is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschriften zullen worden gezonden aan Onzen Minister van Financiën en aan de Algemeene Rekenkamer, tot informatie en narigt.

P. S.

De twee regels, op bldz. 101, in het vorig Nummer van den *Spectator*, in kleiner druk voorkomende, moesten verzen verbeelden, doch werden door eene drukfout onleesbaar gemaakt. Ik had geschreven:

Niet naar het zwakke begrip van zwakke menschenverstanden,
Gaan de magten te werk, die des noodlots draden besturen.

doch de zetter vond dit te zwak, en liet daarom de zwakte der menschenverstanden weg.

Door die menschenverstanden in hunne behoorlijke zwakte te herstellen, zal de *Spectator* zeer aan zich verplichten, deszelfs gehoorzamen dienaar,

NURKS.

ERRATA:

Bldz. 112, 1ste kol. reg. 20 v. o. staat: Wurtemberg, lees: Würtzburg.

BIJLAGE VI.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 11de DEEL, N°. 6.

(Maand December 1842).

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het 7de reg. inf.: tot 2den luit., R. H. A. Wenning.
Bij het 5de reg. inf.: tot bat.-adj., de 1ste luit. N. Mac-Leod,
van het reg. Bij het dep. van oorl.: de 2de luit.-ing. Jonkh.
J. W. van Sypesteyn; de 1ste luit. A. J. C. P. Hamminck
Schepel, van het 4de reg. inf.

Eervol ontslagen.

De 2de luit. F. W. L. Buff, van het 7de reg. inf. De offic.
van gez. der 5de kl. W. H. Vermeulen, van het garn. te Neu-
zen. De 2de lutt. L. van Söhnsten, van het 9de reg. inf.

Gepensioneerd.

De 1ste luit. op non-act. J. Leep; de luit.-kol. L. A. J. P.
Mascheck, van het 4de reg. lichte drag., onder toekenning te-
vens van den rang van kolonel.

Overleden.

De 1ste luit. J. A. A. Stass, van het 2de reg. inf.

BILLAGGE VI.

BEHOORLENDE NIJN MILITAIREN BRICHTOR, 11. DEEL, N. 6.

(Maand December 1842)

De 1ste luit. N. W. J. van der Meer, van het 1ste reg. inf.
van het 2de luit. V. H. van der Meer, van het 2de reg. inf.
van het 3de luit. A. van der Meer, van het 3de reg. inf.
De 4de luit. op no. 1. luit. de luit. A. A. J. P.
De 5de luit. op no. 2. luit. de luit. A. A. J. P.
De 6de luit. op no. 3. luit. de luit. A. A. J. P.
De 7de luit. op no. 4. luit. de luit. A. A. J. P.
De 8de luit. op no. 5. luit. de luit. A. A. J. P.
De 9de luit. op no. 6. luit. de luit. A. A. J. P.
De 10de luit. op no. 7. luit. de luit. A. A. J. P.
De 11de luit. op no. 8. luit. de luit. A. A. J. P.
De 12de luit. op no. 9. luit. de luit. A. A. J. P.
De 13de luit. op no. 10. luit. de luit. A. A. J. P.
De 14de luit. op no. 11. luit. de luit. A. A. J. P.
De 15de luit. op no. 12. luit. de luit. A. A. J. P.

LAATSTE EERGEREEDEN, OVERLATAANDE
DE VERANDELIJINGEN NIJN DEEL
EXTRA: 1. De luit. N. W. J. van der Meer, van het 1ste reg. inf.
2. De luit. V. H. van der Meer, van het 2de reg. inf.
3. De luit. A. van der Meer, van het 3de reg. inf.
4. De luit. op no. 1. luit. de luit. A. A. J. P.
5. De luit. op no. 2. luit. de luit. A. A. J. P.
6. De luit. op no. 3. luit. de luit. A. A. J. P.
7. De luit. op no. 4. luit. de luit. A. A. J. P.
8. De luit. op no. 5. luit. de luit. A. A. J. P.
9. De luit. op no. 6. luit. de luit. A. A. J. P.
10. De luit. op no. 7. luit. de luit. A. A. J. P.
11. De luit. op no. 8. luit. de luit. A. A. J. P.
12. De luit. op no. 9. luit. de luit. A. A. J. P.
13. De luit. op no. 10. luit. de luit. A. A. J. P.
14. De luit. op no. 11. luit. de luit. A. A. J. P.
15. De luit. op no. 12. luit. de luit. A. A. J. P.

De luit. N. W. J. van der Meer, van het 1ste reg. inf.
van het 2de luit. V. H. van der Meer, van het 2de reg. inf.
van het 3de luit. A. van der Meer, van het 3de reg. inf.
De luit. op no. 1. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 2. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 3. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 4. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 5. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 6. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 7. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 8. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 9. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 10. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 11. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 12. luit. de luit. A. A. J. P.

De luit. N. W. J. van der Meer, van het 1ste reg. inf.
van het 2de luit. V. H. van der Meer, van het 2de reg. inf.
van het 3de luit. A. van der Meer, van het 3de reg. inf.
De luit. op no. 1. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 2. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 3. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 4. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 5. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 6. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 7. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 8. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 9. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 10. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 11. luit. de luit. A. A. J. P.
De luit. op no. 12. luit. de luit. A. A. J. P.